

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

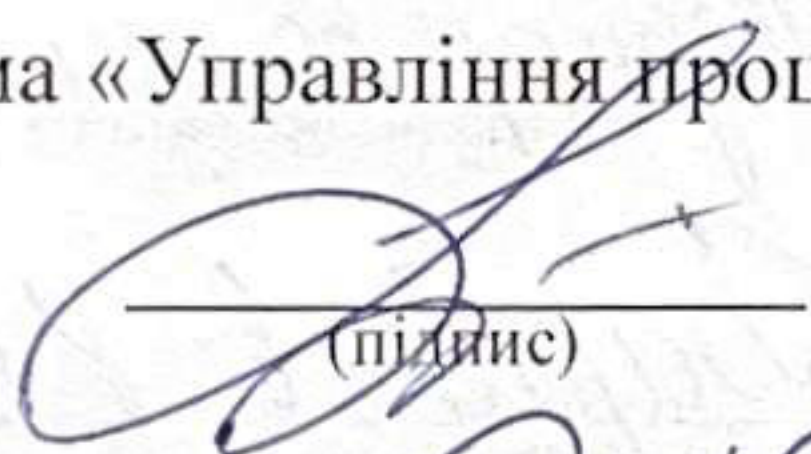
ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

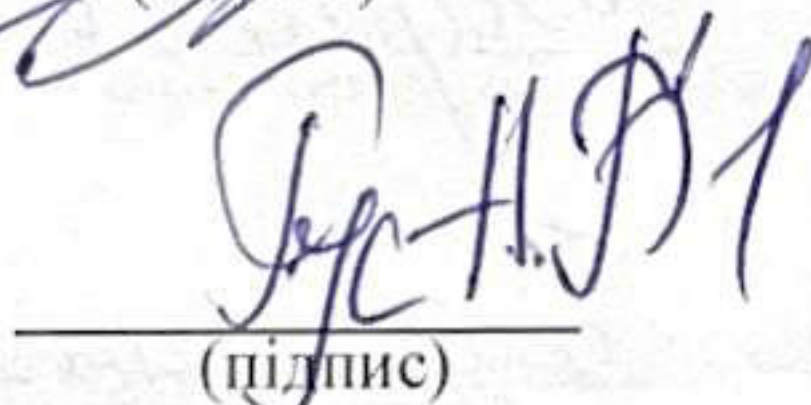
на тему: Розробка системи фінансового моніторингу банку на основі
інноваційних технологій

Здобувача вищої освіти II (магістерського) рівня вищої освіти, II курсу, ФМБз-23-1 групи спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок освітня програма «Управління процесами у сфері банківського бізнесу»


(підпис)

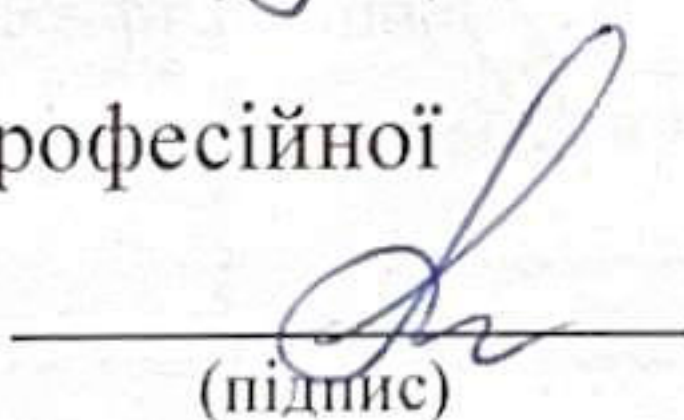
Зінченко Ольги Володимирівни
(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник


(підпис)

Баранов Руслан Олександрович, к.держ. упр., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

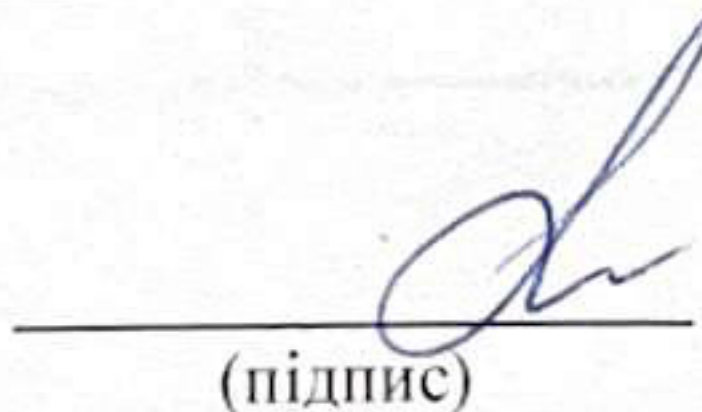
Керівник освітньо-професійної
програми


(підпис)

Береславська Олена Іванівна, д.е.н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту за рішенням кафедри _____
протокол від «16» 01. 2025 № 11

Завідувач
кафедри


(підпис)

Береславська Олена Іванівна, д.е.н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Реєстрація № 7 12.02.2025 р. [підпис]
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 04.02.2025 р. [підпис]
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 96 / відмінно / 12.02.2025 р. [підпис]
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: [підпис] Гурменавська О.І.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:

<u>[підпис]</u> (підпис)	<u>Перемітський О.В.</u> (ініціали, прізвище)
<u>[підпис]</u> (підпис)	<u>Баранов Р.О.</u> (ініціали, прізвище)
<u>[підпис]</u> (підпис)	<u>Підсорожна Л.І.</u> (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	від 0 до 10	10		12.02.2025 р. Туреснавська О.І. Пермарівський О.М. Боранов Р.О. Підсосонна Л.Г. Пришостка Л.О.
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	23		
4. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	10		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	48		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	96		

Оцінювання кваліфікаційної роботи науковим керівником - 48 балів.

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
96	A	5 (відмінно)	12.02.2025р.	Туреснавська О.І. Пермарівський О.М. Боранов Р.О. Підсосонна Л.Г. Пришостка Л.О.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

Факультет фінансів та цифрових технологій

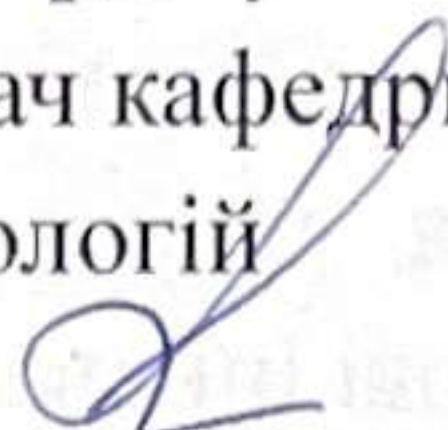
Кафедра фінансових ринків та технологій

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітня програма «Управління процесами у сфері банківського бізнесу»

Затверджую

Завідувач кафедри фінансових ринків
та технологій

 Олена БЕРЕСЛАВСЬКА

« 12 » листопада 2023

**Завдання на кваліфікаційну роботу (проект)
здобувачу вищої освіти**

Зінченко Ольга Володимирівна

1. Тема кваліфікаційної роботи (проекту): Розробка системи фінансового моніторингу банку на основі інноваційних технологій»

Затверджена наказом ректора від 26.12.2023 р. № 1732

2. Строк здачі закінченої роботи – 01.11.2024.

3. Мета роботи полягає в розробці системи фінансового моніторингу для банківських установ, яка базується на сучасних інноваційних технологіях, що дозволить підвищити ефективність виявлення та попередження фінансових ризиків.

Об'єкт дослідження: система фінансового моніторингу на основі інноваційних технологій у банківському секторі України.

Предмет дослідження теоретико-методологічні положення до функціонування системи фінансового моніторингу в комерційних банках.

Орієнтована база дослідження – інформація з офіційних джерел, включаючи звіти Національного банку України, аналітичні огляди та наукові публікації та нормативно-правові акти, що регулюють фінансовий моніторинг і банківську діяльність в Україні.

4. Вихідні дані до роботи – статистичні дані Державної служби фінансового моніторингу України, Міністерства фінансів України, звіти та огляди Національного банку України, дані про діяльність банків у сфері застосування інноваційних технологій для фінансового моніторингу.

5. Перелік графічного матеріалу – 4 таблиці, 9 рисунків, 1 додаток.

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом)

Розділ 1. Теоретичні основи фінансового моніторингу в банківських установах.

1.1. Сутність, специфіка та цілі фінансового моніторингу в банківських установах.

1.2. Існуючі підходи до організації фінансового моніторингу банківської сфери.

1.3. Інноваційні технології в контексті фінансового моніторингу банківського сектору.

Розділ 2. Аналіз ефективності фінансового моніторингу банківського сектору України.

2.1. Оцінка результатів ефективності фінансового моніторингу банків України.

2.2. Аналіз інноваційних систем фінансового моніторингу що запроваджені в банківських установах України.

2.3. Дослідження технології розробки та вдосконалення системи фінансового моніторингу на основі інноваційних технологій.

Розділ 3. Вдосконалення системи фінансового моніторингу банку на основі інноваційних технологій.

3.1. Міжнародний досвід у вдосконаленні системи фінансового моніторингу.

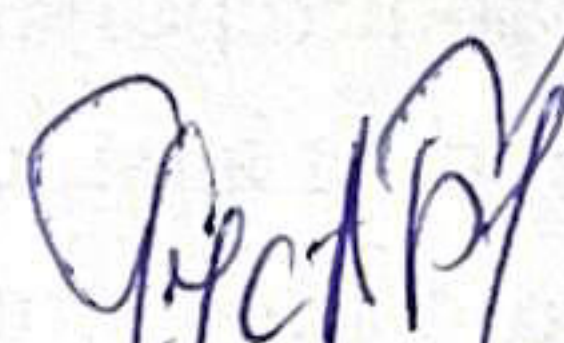
3.2. Недоліки та перспективи розвитку систем фінансового моніторингу на основі інноваційних технологій.

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1	Підготовка 100 % кваліфікаційної роботи та подання її на перевірку науковому керівнику	30.10.2024 р.	12.10.2024
2	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника та подання її на повторну перевірку керівнику	15.11.2024 р.	01.11.2024
3	Попередній захист кваліфікаційної роботи	16-30.12.2024 р.	30.12.2024
4	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	11-16.12.2024 р.	16.12.2024
5	Рецензування кваліфікаційної роботи	02-10.01.2025 р.	10.01.2025
6	Надання кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат	18.11.2024 р.-12.12.2024 р.	22.11.2024
7	ЗАХИСТ	12-13.02.2025 р.	12.02.2025

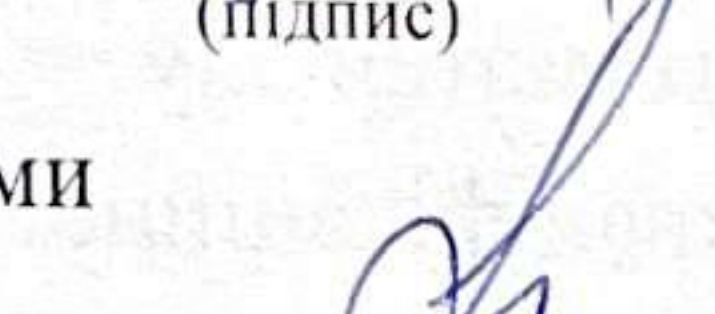
8. Дата видачі завдання 15.12.2023 р.

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проєкту)


(підпис)

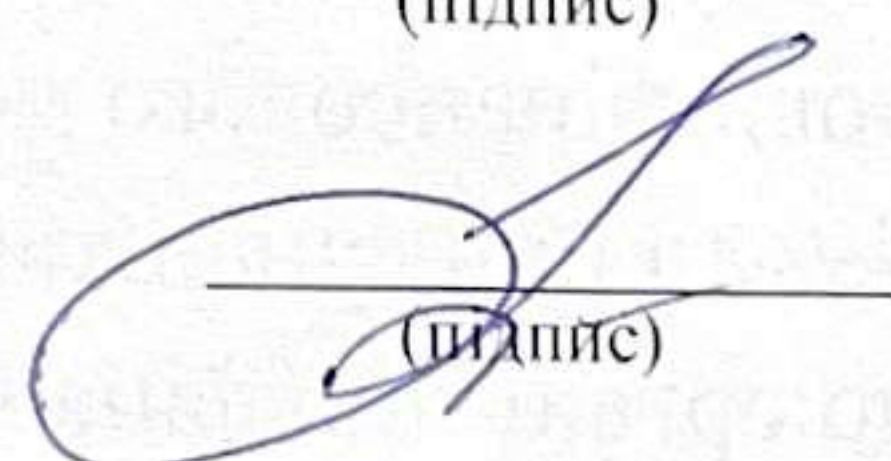
Баранов Р.О.
(прізвище, ініціали)

10. Гарант освітньо-професійної програми


(підпис)

Береславська О.І.
(прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав
здобувач вищої освіти


(підпис)

Зінченко О.В.
(прізвище, ініціали)

Відгук наукового керівника кваліфікаційної роботи
на тему: «Розробка системи фінансового моніторингу банку на основі
інноваційних технологій»
Зінченко Ольги Володимирівни

Кваліфікаційна робота виконана на актуальну тему, на належному науково-теоретичному рівні, згідно із планом, який у логічній послідовності розкриває тему дослідження.

В умовах зростаючого впливу глобалізації, інтеграції внутрішнього фінансового ринку в світовий фінансовий простір, впровадження фінансових інновацій, збільшення випадків шахрайства з фінансовими інструментами та легалізації доходів одержаних злочинним шляхом є необхідність у впровадженні змін в національному фінансовому секторі.

Основним пріоритетом є удосконалення та створення ефективної системи фінансового моніторингу, яка сприяє збільшенню рівня фінансової та національної безпеки.

Під час проведення дослідження здобувачем було вирішено наступні завдання: визначено сутність та специфіка побудови системи фінансового моніторингу; проведено аналіз існуючих систем фінансового моніторингу; досліджено методичні підходи до оцінки ефективності фінансового моніторингу в банку; проаналізовано специфіку становлення системи фінансового моніторингу та внутрішнього контролю у вітчизняних банках; досліджено інноваційні технології, які можуть бути використані для розробки системи фінансового моніторингу; запропоновано основні пріоритетні напрями та рекомендаційні аспекти щодо удосконалення фінансового моніторингу вітчизняної банківської сфери.

За результатами дослідження автором сформульовані висновки.

Здобувач вищої освіти Зінченко О. В. працювала згідно графіку.

Робота виконана самостійно, в повному обсязі у відповідності до чинних вимог, рекомендується до захисту із оцінкою «добре».

Науковий керівник кваліфікаційної роботи

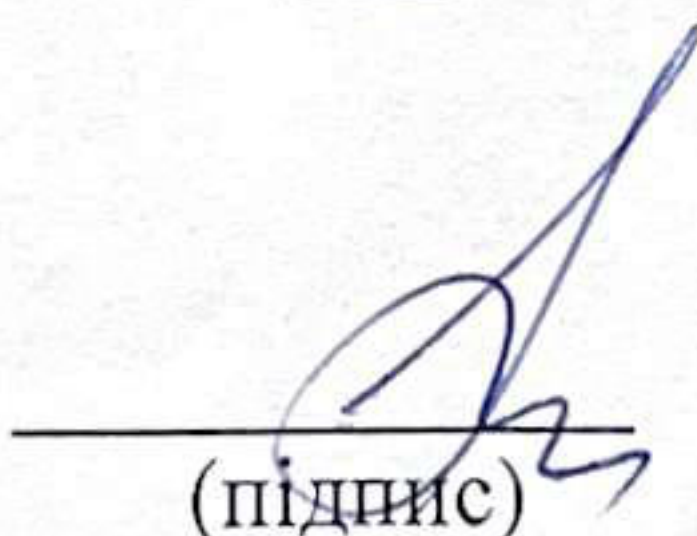
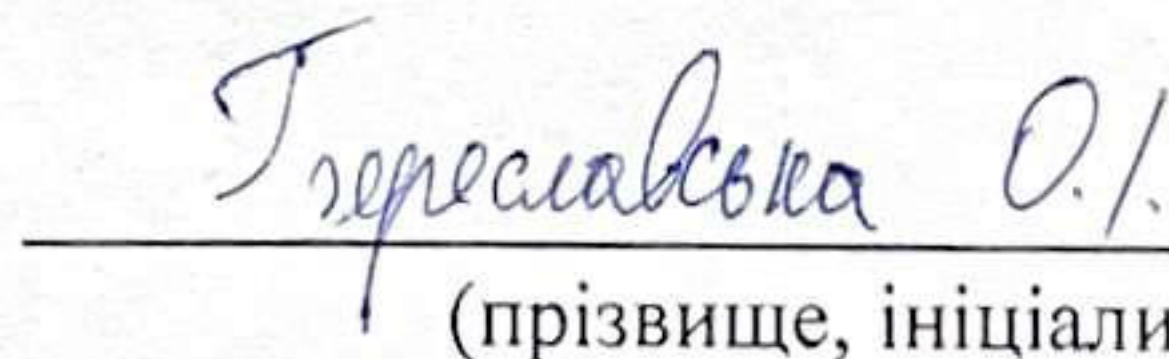


Р. О. Баранов

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу (проєкт)

Кваліфікаційна робота (проєкт) здобувача вищої освіти Зінченко О. В. після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «15» листопада 2024 № 10 допущена / не допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри


(підпис)
(прізвище, ініціали)

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу (проект)

здобувача вищої освіти Державного податкового університету

Зінченко Ольга Володимирівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

Розробка системи фінансового моніторингу банку на основі інноваційних технологій
(назва теми)

Актуальність теми полягає у необхідності фінансового моніторингу у банківських установах, з використанням інноваційних технологій, адже наразі надзвичайно важливою складовою є забезпечення фінансової стабільності та безпеки економіки України, особливо в умовах посиленої інтеграції країни до світових фінансових ринків та зростання ризиків, пов'язаних із відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. У роботі підкреслюється, що ефективна система фінансового моніторингу стає невід'ємною умовою прозорості фінансових операцій і виконання міжнародних зобов'язань України. Застосування інноваційних технологій, таких як штучний інтелект, великі дані та блокчейн, робить тему дослідження не лише актуальною, а й перспективною в контексті цифровізації банківського сектору.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному підході до аналізу та вдосконалення системи фінансового моніторингу в Україні. Автор пропонує інноваційну концептуальну модель системи фінансового моніторингу, яка базується на сучасних технологіях. У роботі розглядається міжнародний досвід впровадження таких технологій та їх адаптація до умов українського банківського сектору. Важливим елементом є пропозиція щодо інтеграції блокчейн-технологій та штучного інтелекту для підвищення точності та оперативності виявлення підозрілих операцій.

Якість проведеного аналізу проблеми текстового та табличного матеріалу. Аналіз проблеми виконано на високому рівні. У роботі представлено значний обсяг текстової інформації, яка підтверджується численними таблицями, графіками та діаграмами. Табличний матеріал

структуровано чітко, що дозволяє легко сприймати статистичні дані. У таблицях надано порівняльні характеристики існуючих підходів до фінансового моніторингу, а також результати впровадження інноваційних систем. Це сприяє глибокому розумінню ключових викликів і можливостей для банківського сектору України.

Обґрунтованість пропозицій і висновків та їх практична цінність у роботі підприємства, установи, Міністерства фінансів України. Пропозиції та висновки роботи є добре обґрунтованими та базуються на глибокому аналізі проблеми. Практична цінність дослідження полягає у розробці рекомендацій щодо впровадження інноваційних технологій, які можуть бути застосовані як окремими банківськими установами, так і Міністерством фінансів України для покращення системи фінансового моніторингу. Рекомендації роботи також можуть сприяти зниженню ризиків відмивання коштів, забезпеченню фінансової безпеки та посиленню міжнародної репутації України.

Наявність недоліків. Серед недоліків роботи можна виділити недостатньо глибокий аналіз витрат на реалізацію запропонованих рішень для банків та інших фінансових установ.

Загальний висновок і оцінка роботи. Робота демонструє високий рівень наукової підготовки автора та його здатність комплексно підходити до вирішення проблем фінансового моніторингу. Тема є актуальною, висновки – практично значущими, а використаний аналітичний інструментарій – достатньо сучасним. Незважаючи на деякі недоліки, робота заслуговує високої оцінки та може бути корисною для впровадження у практику банківських установ і регуляторних органів.

Рецензент _____



Григорій Корфеев
(науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи)

Кетер Олександр
(ініціали, прізвище)

«10» січня 2024 р.

АНОТАЦІЯ

Розробка системи фінансового моніторингу банку на основі інноваційних технологій

Мета роботи полягає в дослідженні можливих систем фінансового моніторингу банку на основі інноваційних технологій

Завданнями роботи є аналіз існуючих систем фінансового моніторингу, виявлення недоліків та розробка системи фінансового моніторингу у комерційних банках на основі інноваційних технологій.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні положення до функціонування системи фінансового моніторингу в комерційних банках.

Об'єктом дослідження є система фінансового моніторингу на основі інноваційних технологій у банківському секторі України.

Базою дослідження виступають нормативно-правові акти, що регулюють фінансовий моніторинг і банківську діяльність в Україні, навчальні посібники, періодичні видання, наукові роботи та статті вітчизняних і зарубіжних науковців; статистичні дані Державної служби фінансового моніторингу України, Міністерства фінансів України та Національного банку України.

За результатами дослідження сформульовані висновки та рекомендації щодо можливого впровадження систем фінансового моніторингу банківських установ на основі інноваційних технологій.

Одержані результати можуть бути використані для практичного впровадження в банківських установах з метою покращення фінансового контролю і зниження ризиків відмивання грошей.

Кваліфікаційна робота містить 60 сторінок, 4 таблиці, 9 рисунків, список використаних джерел з 56 найменувань та 1 додатка.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, штучний інтелект, легалізація доходів, ризик легалізації доходів, відмивання коштів, протидія легалізації доходів, запобігання легалізації доходів, боротьба з відмиванням коштів, система запобігання та протидії легалізації.

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2024.

Рік захисту роботи 2025.

ANNOTATION

Development of a Financial Monitoring System for a Bank Based on Innovative Technologies

The aim of the study is to investigate possible financial monitoring systems for a bank based on innovative technologies.

The objectives of the study are to analyze existing financial monitoring systems, identify their shortcomings, and develop a financial monitoring system for commercial banks based on innovative technologies.

The subject of the research is the theoretical and methodological framework for the functioning of financial monitoring systems in commercial banks.

The object of the research is the financial monitoring system based on innovative technologies in the banking sector of Ukraine.

The research is based on regulatory and legal acts governing financial monitoring and banking activities in Ukraine, textbooks, periodicals, scientific works, and articles by domestic and foreign researchers; statistical data from the State Financial Monitoring Service of Ukraine, the Ministry of Finance of Ukraine, and the National Bank of Ukraine.

The study results include conclusions and recommendations on the potential implementation of financial monitoring systems for banking institutions based on innovative technologies.

The obtained results can be applied in practice by banking institutions to enhance financial control and reduce the risks of money laundering.

The qualification paper consists of 60 pages, 4 tables, 9 figures, a list of 56 references, and 1 appendix.

Keywords: financial monitoring, artificial intelligence, income legalization, income legalization risk, money laundering, countering income legalization, prevention of income legalization, anti-money laundering, prevention and counteraction to income legalization system.

Year of qualification work completion: 2024.

Year of defense: 2025.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ	8
1.1. Сутність, специфіка та цілі фінансового моніторингу в банківських установах	8
1.2. Існуючі підходи до організації фінансового моніторингу банківської сфери	17
1.3. Інноваційні технології в контексті фінансового моніторингу банківського сектору	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ	29
2.1. Оцінка результатів ефективності фінансового моніторингу банків України	29
2.2. Аналіз інноваційних систем фінансового моніторингу що запроваджені у банківський установах України	35
2.3. Дослідження технології розробки та вдосконалення системи фінансового моніторингу на основі інноваційних технологій	37
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ БАНКУ НА ОСНОВІ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	41
3.1. Міжнародний досвід у вдосконаленні системи фінансового моніторингу	41
3.2. Недоліки та перспективи розвитку систем фінансового моніторингу на основі інноваційних технологій	45
ВИСНОВОК	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54
ДОДАТКИ	60

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ, УМОВНИХ ПОЗНАК, ОДИНИЦЬ І ТЕРМІНІВ

- ВК/ФТ – легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та/або фінансування розповсюдження зброї масового знищення;
- ДСФМУ – державна служба фінансового моніторингу України;
- ЗУ – Закон України;
- ПВК/ФТ – запобігання та протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;
- СПФМ – суб'єкти первинного фінансового моніторингу;
- ШІ – штучний інтелект;
- ФМ – фінансовий моніторинг.

ВСТУП

В сучасних умовах глобалізації та стрімкого розвитку фінансових ринків банківська сфера є ключовим елементом економіки будь-якої країни. Важливими факторами розвитку національної економіки є забезпечення фінансової стабільності та ефективної діяльності банківських установ. Водночас із розвитком банківських операцій та фінансових послуг зростає кількість ризиків, пов'язаних з фінансовими злочинами, шахрайством, відмиванням грошей та іншими незаконними операціями. Це питання є особливо актуальним для України, оскільки регіон страждає від історично високого рівня злочинності порівняно з іншими країнами, що заважає нормальному розвитку економіки та призводить до нестабільності в політичній і соціальній сферах країни. Фінансове регулювання вважається загальноновизнаним механізмом боротьби з фінансовими злочинами.

Банківські установи займають одну з ключових позицій серед суб'єктів первинного фінансового моніторингу, оскільки саме вони мають справу з великими обсягами фінансових операцій і є основними гравцями у забезпеченні прозорості фінансових потоків. Однак, незважаючи на їхнє значення, поняття «фінансовий моніторинг у банківській сфері» все ще залишається недостатньо визначеним у законодавстві України. Це створює певну правову невизначеність і ускладнює ефективне впровадження механізмів фінансового моніторингу у банківському секторі.

З огляду на це, важливо, щоб у законодавстві було чітко закріплене визначення терміна «фінансовий моніторинг у банку». Це сприятиме підвищенню правової ясності та забезпечить єдиний підхід до регулювання цієї сфери. Ці заходи мають на меті ідентифікацію ризиків, контроль і запобігання діям, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом, або з фінансуванням тероризму. Вони включають як внутрішні процедури банків, так і виконання зовнішніх регуляторних вимог, встановлених державними органами.

Визначення фінансового моніторингу на рівні законодавства сприятиме підвищенню ефективності банківської системи у протидії фінансовим злочинам. Крім того, це створить основу для розробки стандартів і рекомендацій, які полегшать виконання фінансовими установами своїх зобов'язань у сфері моніторингу. Чітка дефініція дозволить забезпечити більш систематичний і скоординований підхід до боротьби з фінансовими зловживаннями та підвищить довіру до банківської системи як всередині країни, так і на міжнародному рівні.

Останні роки в Україні ознаменувалися активною боротьбою з тіньовою економікою, протидією відмиванню нелегальних доходів і фінансуванню тероризму. Ці процеси значно вплинули на функціонування банківської системи, яка є центральною ланкою фінансового сектору країни. У відповідь на виклики були вдосконалені інструменти та методи фінансового моніторингу, що стало ключовим фактором у забезпеченні прозорості й стабільності фінансових операцій.

З появою штучного інтелекту та всебічно допустимої інформації які в свою чергу є допоміжним інструментом шахрайства виникають проблеми з існуючими підходами до фінансового моніторингу банківського сектору. Тобто традиційні системи фінансового моніторингу, які використовувались в минулому, часто не справляються з сучасними викликами, оскільки є застарілими та не здатними обробляти великі обсяги даних у режимі реального часу. Тож з'являється необхідність швидкому і чіткому запобіганню шахрайства та фінансових махінацій на всіх рівнях: від міждержавних економічних відносин і державного регулювання, банків як основних фінансових посередників, аж до окремих користувачів фінансовими послугами за допомогою інноваційних технологій.

Даному питанню були присвячені роботи таких зарубіжних та вітчизняних нацковців, як Тарулло Даніель, Джонатан Гайзон (Jonathan Gizen), Вейц О. І., Сьюзан Шпітцер (Susan Spitzer), Антонович Н.О., Андреас Іверсон (Andreas Iverson), , Гасанов С. С., Мілай О.В., Сюй Кайю, Гнаткович О.Д.,

Джеймс Шорт (James Short) та інші. Проведений аналіз праць вчених виявив певні питання, яким і присвячена дана кваліфікаційна робота.

Метою кваліфікаційної роботи є визначення теоретичних аспектів у сфері фінансового моніторингу, аналізу існуючих методів фінансового моніторингу банківської системи, розробка системи фінансового моніторингу для банківських установ, яка базується на сучасних інноваційних технологіях, що дозволить підвищити ефективність виявлення та попередження фінансових ризиків. Важливість впровадження подібних рішень зумовлена необхідністю створення гнучких і масштабованих систем, які відповідають вимогам сучасної банківської сфери.

Для досягнення поставленої мети в роботі будуть вирішені наступні завдання:

- дати визначення сутності та специфіки побудови системи фінансового моніторингу;
- провести аналіз існуючих систем фінансового моніторингу та виявити їх недоліки;
- дослідити методичні підходи до оцінки ефективності фінансового моніторингу в банку;
- виділити специфіку становлення системи фінансового моніторингу та внутрішнього контролю у вітчизняних банках;
- дослідити інноваційних технологій, які можуть бути використані для розробки системи фінансового моніторингу;
- сформулювати основні пріоритетні напрями та рекомендаційні аспекти щодо удосконалення фінансового моніторингу вітчизняної банківської сфери.

Об'єктом дослідження є система фінансового моніторингу на основі інноваційних технологій у банківському секторі України.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні аспекти функціонування системи фінансового моніторингу в комерційних банках.

У ході підготовки цієї роботи використовувався широкий спектр наукових методів. Метод теоретичного узагальнення та синтезу було застосовано для

уточнення сутності поняття фінансового моніторингу. Порівняльний метод допоміг у вивченні різних підходів, запропонованих науковцями. Графічний метод використовувався для наочного представлення змін ключових показників діяльності комерційних банків України. Табличний метод забезпечив систематизацію та структуроване подання статистичних даних і результатів дослідження. Для узагальнення зібраної статистики й формулювання висновків був застосований аналітичний підхід. Індексний метод став корисним інструментом для кількісної оцінки ефективності фінансового моніторингу в Україні.

Інформаційною базою написання даної роботи стали: нормативно-правові акти, що регулюють фінансовий моніторинг і банківську діяльність в Україні, навчальні посібники, періодичні видання, наукові роботи та статті вітчизняних і зарубіжних науковців; статистичні дані Державної служби фінансового моніторингу України, Міністерства фінансів України та Національного банку України.

Науково-практичною значимістю даної роботи є внесення наукової новизни у сфері розвитку теоретичних положень щодо впровадження інноваційних технологій у систему фінансового моніторингу банків. Зокрема, було поглиблено розуміння використання таких технологій, як штучний інтелект, великі дані та блокчейн, для підвищення ефективності виявлення та попередження фінансових ризиків і шахрайства. Розроблена концептуальна модель системи фінансового моніторингу базується на сучасних технологіях, що забезпечують більш точне та оперативне виявлення підозрілих транзакцій, що робить значний внесок у підвищення рівня безпеки банківських операцій. Окрім того, отримані результати можуть бути використані для практичного впровадження в банківських установах з метою покращення фінансового контролю і зниження ризиків відмивання грошей.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ

1.1. Сутність, специфіка та цілі фінансового моніторингу в банківських установах

Наявність тіньової економіки та злочинної діяльності, такої як торгівля наркотиками, людьми, хабарництво і шахрайство, створює умови для легалізації незаконно отриманих доходів, які обертаються у значних обсягах. Діяльність кримінальних угруповань продовжує чинити негативний вплив на економічний розвиток будь-якої країни, а зростання масштабів переміщення нелегальних коштів підриває основи законної підприємницької діяльності. У сучасних умовах, коли кількість фінансових операцій стрімко зростає, глобалізація економіки набирає обертів, а електронні технології активно поширюються, роль ефективного фінансового моніторингу стає дедалі важливішою. Він виступає ключовим інструментом для протидії нелегальним фінансовим потокам і забезпечення стабільності економічної системи [23].

Фінансовий моніторинг завжди відігравав важливу роль у забезпеченні стабільності фінансових систем різних країн світу. Але в умовах повномасштабної війни значення ФМ в Україні стало критичним. У цей період українська економіка та фінансовий сектор зіткнулися з численними викликами, які загрожують як безпеці країни, так і її фінансовій стабільності. Фінансовий моніторинг став важливим інструментом для підтримки економічної безпеки, запобігання фінансовим злочинам, боротьби з відмиванням грошей та захисту від незаконного фінансування, особливо у контексті військових дій.

Національна система фінансового моніторингу є порівняно молодого і була створена на початку 90-х років XX століття, коли Україна почала співпрацювати з міжнародними фінансовими установами та організаціями, такими як МВФ, ЄБРР, Інтерпол, Фінансова розвідка США та інші. Першим державним органом, що займався фінансовим моніторингом, став Державний департамент фінансового моніторингу, заснований 10 січня 2002 року

постановою Уряду № 35. У подальшому, з 2005 року, було створено Державний комітет фінансового моніторингу України, а згодом – Державну службу фінансового моніторингу України як центральний орган виконавчої влади [22].

Згідно з міжнародними стандартами Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), а також Конвенцією Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму, яка була ратифікована Україною 17 листопада 2010 року, у кожній країні повинен функціонувати підрозділ фінансової розвідки, який виконує роль національного центру для отримання та аналізу інформації про підозрілі операції, що стосуються відмивання коштів, пов'язаних з кримінальними злочинами, а також фінансування тероризму. Цей підрозділ також відповідає за поширення результатів аналізу [7].

Державна служба фінансового моніторингу є органом, уповноваженим виконувати функції підрозділу фінансової розвідки [32].

Незважаючи на те, що в світі існує багато міжнародних актів і організацій, які працюють у системі боротьби з організованою злочинністю у сфері ПВК/ФТ, кожна держава самостійно розробляє власні системи фінансового моніторингу, враховуючи свої національні особливості правового регулювання. Такий підхід має певні переваги, оскільки дозволяє краще адаптувати систему до специфічних умов кожної країни.

Тож, для розуміння і подальшої розробки систем фінансового моніторингу варто розібратись з її теоретичною основою.

У 2020 році було законодавчо закріплене визначення «фінансовий моніторинг», коли набув чинності новий Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі – Закон № 361-IX), та визначає ФМ як сукупність заходів, які здійснюються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового

знищення (далі – запобігання та протидія), що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу [31].

Варто зазначити, що законодавством розрізняються:

- державний фінансовий моніторинг – сукупність заходів, що вживаються суб'єктами державного фінансового моніторингу і спрямовуються на виконання вимог Закон № 361-ІХ та іншого законодавства у сфері запобігання та протидії;

- первинний фінансовий моніторинг – сукупність заходів, які вживаються суб'єктами первинного фінансового моніторингу і спрямовані на виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії [31].

Для більш якісного тлумачення, у таблиці 1.1 проаналізовані основні підходи до визначення фінансового моніторингу в банку.

Таблиця 1.1.

Науково-методичні підходи до визначення сутності поняття «фінансовий моніторинг»

Автор та/або джерело визначення	Трактування поняття «фінансовий моніторинг»
ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» [31]	Фінансовий моніторинг – це система заходів, спрямованих на виявлення та запобігання фінансовим злочинам, зокрема відмиванню грошей та фінансуванню тероризму [31].
І.В. Балабанов, «Фінансовий моніторинг у банківських установах» [22]	Фінансовий моніторинг – це процес контролю за фінансовими операціями з метою виявлення підозрілих транзакцій, які можуть бути пов'язані з незаконними діями [22].
Є.В. Красник, «Сучасні методи фінансового моніторингу» [37]	Фінансовий моніторинг є невід'ємною складовою системи управління ризиками у банках і спрямований на забезпечення законності операцій та мінімізацію ризиків шахрайства.
С.М. Мельник, «Економічна безпека банківських операцій» [38]	Фінансовий моніторинг включає комплекс заходів щодо ідентифікації клієнтів, аналізу їхньої діяльності та виявлення підозрілих операцій, що можуть порушувати закони.

Продовження таблиці 1.1.

Європейський банк реконструкції та розвитку (EBRD), «Guidelines on Financial Monitoring» [6]	Це процес збору, аналізу та обробки фінансової інформації для виявлення підозрілих операцій, спрямованих на запобігання відмиванню коштів та тероризму.
Джонатан Гайзон, «Банківські технології і фінансовий контроль» [3]	Фінансовий моніторинг – це постійний нагляд за фінансовими операціями клієнтів з метою запобігання відмиванню грошей та забезпечення відповідності нормативним вимогам.
Міжнародна група з боротьби з відмиванням грошей (FATF), «Financial Action Task Force Recommendations» [7]	Це процес ідентифікації, аналізу та моніторингу фінансових операцій з метою виявлення незаконних дій та захисту банківських установ від шахрайства.
Сьюзан Шпітцер, «Digital Innovations in Banking: Financial Monitoring» [9]	Система фінансового моніторингу в банку покликана забезпечити прозорість фінансових операцій та мінімізувати ризики фінансових злочинів, зокрема шахрайства.
Майкл Брайан, «Роль штучного інтелекту в фінансовому моніторингу» [18]	Це спеціалізована система заходів, спрямованих на виявлення потенційних загроз для фінансової системи через аналіз аномалій у транзакціях та поведінці клієнтів.

Національний банк України зазначає, що фінансовий моніторинг – це діяльність із виявлення незаконно отриманих доходів та запобігання фінансуванню тероризму. Крім того, Національний банк України встановлює до банків та небанківських установ вимоги щодо протидії відмиванню незаконно отриманих доходів та перевіряє їх дотримання [41].

Проаналізувавши визначення та підходи науковців, враховуючи тих, що були згадані в таблиці, можна підсумувати, що в національній практиці термін «фінансовий моніторинг» і «система запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом» вважаються синонімічними та часто ототожнюються. Однак, зважаючи на міжнародний досвід боротьби з відмиванням коштів і підходи до побудови систем фінансового моніторингу, можна дійти висновку, що на світовому рівні ці поняття не взаємопов'язані.

У кожного суб'єкта первинного фінансового моніторингу своя організація ФМ, яка перевіряється відповідними регулюючими органами. Зокрема, державним регулятором у банків та небанківських фінансових установ є НБУ, в учасників ринків капіталу – НКЦПФР. За механізм інформування щодо порогових та підозрілих фінансових операцій для банків та небанківських фінансових установ відповідальний – НБУ, а для інших установ – Кабінет Міністрів України [49].

Державна система фінансового моніторингу схематично зображена (рис. 1.1).

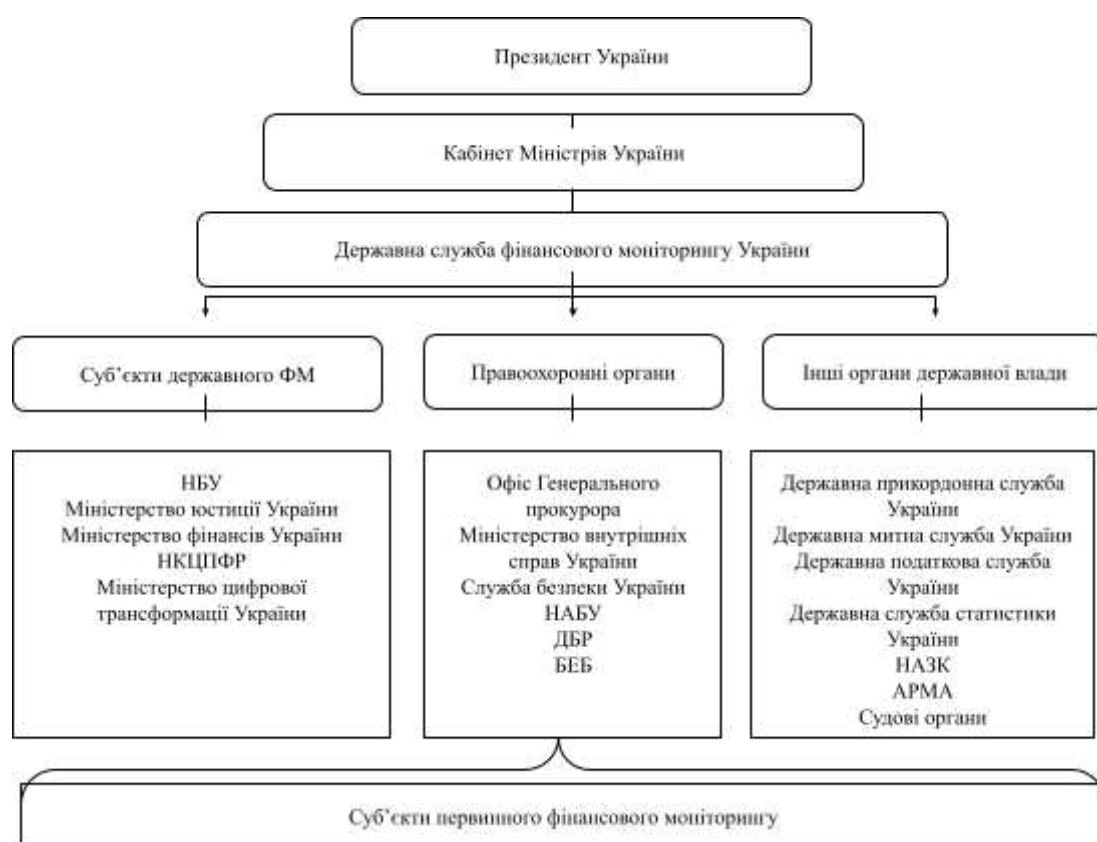


Рис.1.1. Система фінансового моніторингу в Україні [30]

З рисунку видно що першочерговими учасниками фінансового моніторингу є СПФМ. В свою чергу, суб'єктами первинного фінансового моніторингу є:

1. банки, страховики (перестраховики), страхові (перестрахові) брокери, кредитні спілки, ломбарди та інші фінансові установи;
2. оператори платіжних систем;
3. професійні учасники організованих товарних ринків;

4. професійні учасники ринків капіталу, крім осіб, які провадять діяльність з організації торгівлі фінансовими інструментами;

5. оператори поштового зв'язку, які надають фінансові платіжні послуги та/або послуги поштового переказу, та/або послуги із здійснення валютних операцій;

6. філії або представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, що надають фінансові послуги на території України;

7. спеціально визначені суб'єкти первинного фінансового моніторингу (крім осіб, які надають послуги в рамках трудових правовідносин):

- суб'єкти аудиторської діяльності;
- бухгалтери, суб'єкти господарювання, що надають послуги з бухгалтерського обліку;
- суб'єкти господарювання, що здійснюють консультування з питань оподаткування;
- адвокатські бюро, адвокатські об'єднання та адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально;
- нотаріуси;
- суб'єкти господарювання, що надають юридичні послуги;
- особи, які надають послуги щодо створення, забезпечення діяльності або управління юридичними особами;
- особи, які надають послуги щодо створення, забезпечення діяльності або управління юридичними особами, трастами та іншими утвореннями без статусу юридичної особи;
- суб'єкти господарювання, що надають посередницькі послуги та/або консультаційні послуги під час здійснення операцій з нерухомим майном;
- суб'єкти господарювання, які здійснюють торгівлю за готівку дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням та виробами з них;
- суб'єкти господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри;
- суб'єкти господарювання, які здійснюють торговельну діяльність;

- культурними цінностями та/або надають посередницькі послуги в такій діяльності;

8. постачальник послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів;

9. інші юридичні особи, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але надають окремі фінансові послуги [31].

Усі учасники система фінансового моніторингу взаємопов'язані та співпрацюють один з одним. Так варто підмітити що за статистичними даними щодо деяких результатів роботи ДСФМУ система ПВК/ФТ (рис. 2.1) діє досить ефективно.

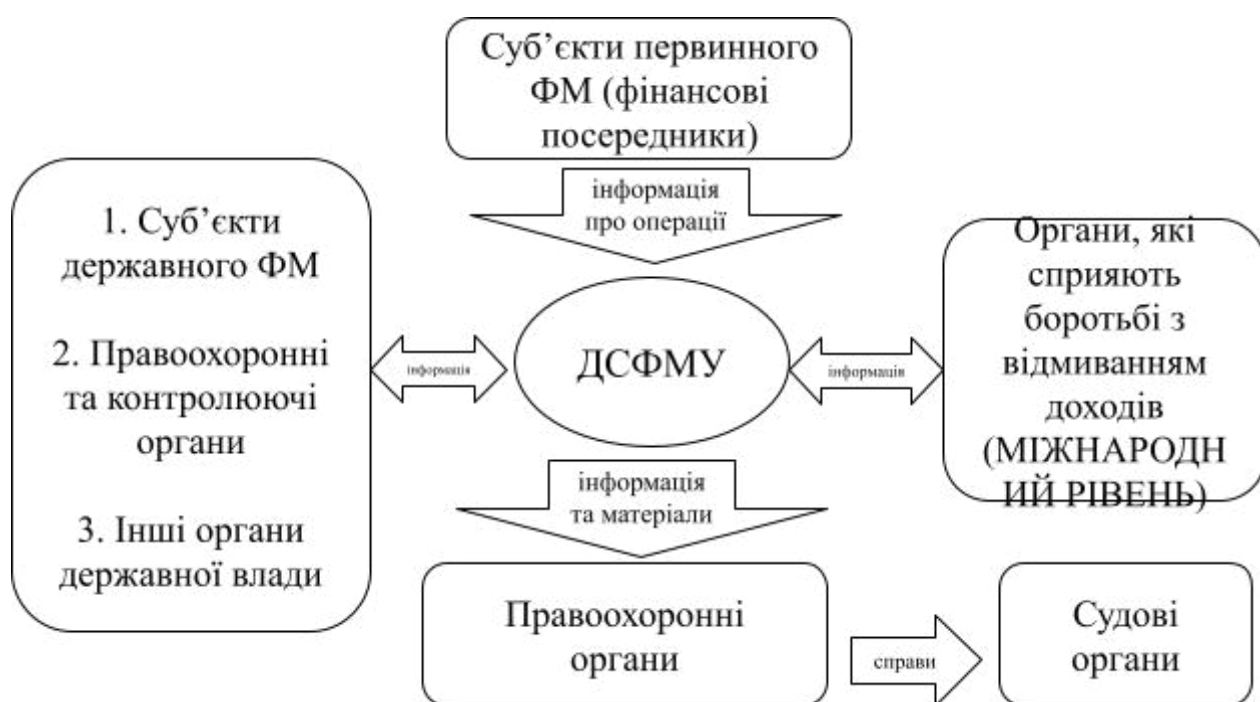


Рис. 1.2. Взаємодія учасників державної системи фінансового моніторингу

Упродовж 2023 року Державна служба фінансового моніторингу України отримала та взяла на облік значний обсяг повідомлень від суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Загальна кількість таких повідомлень сягнула 1 429 594. Ці повідомлення класифікуються за такими основними категоріями:

- 155 369 повідомлень стосуються підозрілих фінансових операцій або діяльності;

- 1 260 269 повідомлень подано щодо порогових операцій;

- 178 повідомлень охоплюють як порогові, так і підозрілі операції чи діяльність;

- 13 778 повідомлень надійшли у відповідь на запити про відстеження фінансових операцій [29].

Протягом року ДСФМУ передала до правоохоронних органів 1122 матеріали, які включають:

- 608 узагальнених матеріалів;
- 514 додаткових узагальнених матеріалів [29].

Ці матеріали були спрямовані до різних органів:

1. Служба безпеки України (348 матеріалів, з них 194 узагальнені та 154 додаткові);
2. Національна поліція України (278 матеріалів: 212 узагальнених та 66 додаткових);
3. Національне антикорупційне бюро України (167 матеріалів: 47 узагальнених і 120 додаткових);
4. Бюро економічної безпеки України (119 матеріалів: 71 узагальнений та 48 додаткових);
5. Державне бюро розслідувань (109 матеріалів: 54 узагальнених і 55 додаткових);
6. Прокуратура (101 матеріал: 30 узагальнених та 71 додатковий) [29].

У цих матеріалах зазначено фінансові операції на загальну суму 102,1 мільярда гривень, які можуть бути пов'язані з легалізацією коштів або іншими кримінальними правопорушеннями. Також за 2023 рік ДСФМУ зупинила фінансові операції та заблокувала кошти в еквіваленті 4,1 мільярда гривень [29].

Одним із ключових напрямків роботи ДСФМУ стало виявлення операцій та осіб, пов'язаних із фінансуванням тероризму, сепаратизму або військової агресії Російської Федерації проти України. Протягом року до правоохоронних органів було передано 267 матеріалів, пов'язаних із цими видами діяльності. Вони розподіляються на такі категорії:

1. 33 матеріали (23 узагальнені та 10 додаткових) стосуються підозр у тероризмі, сепаратизмі та їх фінансуванні, включаючи підтримку незаконних збройних формувань;
2. 103 матеріали (95 узагальнених і 8 додаткових) стосуються фінансових операцій, пов'язаних із військовою агресією РФ, колаборацією, закликами до повалення конституційного ладу або зміни кордонів України. З них 9 матеріалів стосуються неприбуткових організацій;
3. 163 матеріали (59 узагальнених і 104 додаткових) стосуються осіб, до яких застосовано санкції [29].

У межах міжнародного співробітництва для виявлення, зупинення та замороження активів осіб, причетних до організації та підтримки агресії РФ, ДСФМУ активно обмінювалася інформацією. У 2023 році було направлено 77 запитів до 37 іноземних підрозділів фінансової розвідки. Це сприяло аналізу та розкриттю фінансових схем, пов'язаних із війною та тероризмом [29].

Можна виокремити основні цілі фінансового моніторингу в банківських установах, що спрямовані на забезпечення фінансової безпеки та законності операцій. До основних належать:

1. Попередження та виявлення відмивання грошей.
2. Боротьба з фінансуванням тероризму.
3. Забезпечення відповідності вимогам законодавства.
4. Зниження ризиків фінансових злочинів.
5. Підвищення довіри до банківської системи.
6. Захист від репутаційних ризиків.

Таким чином, фінансовий моніторинг є ключовим інструментом для забезпечення стабільності банківської системи. Він дозволяє банкам не тільки знизити ризики незаконних операцій, але й відповідати високим стандартам міжнародної фінансової безпеки. Але цифрова трансформація світу на даному етапі обганяє існуючі вітчизняні системи ФМ, та завдяки впровадженню сучасних технологій фінансовий моніторинг стане все більш ефективним і гнучким, що дозволить банкам адаптуватися до нових викликів і загроз.

1.2. Існуючі підходи до організації фінансового моніторингу банківської сфери

Великий попит на електронні гроші дає зрозуміти, що основним каналом проникнення злочинних доходів в економіку є фінансові установи, а насамперед це банки. Тому побудова ефективної системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму повинна зосереджуватися саме на банківському секторі. Це обумовлює необхідність проведення масштабних удосконалень у регулюванні взаємовідносин між усіма учасниками банківської системи.

Ефективна система фінансового моніторингу дозволяє банкам контролювати фінансові операції, виявляти підозрілі транзакції та дотримуватися нормативних вимог. В сучасних умовах розвитку фінансових ринків та впровадження інноваційних технологій, існують різні підходи до організації фінансового моніторингу, які мають свої переваги та недоліки.

Варто виокремити основні підходи до організації фінансового моніторингу:

1. Традиційний підхід. Базується фінансового моніторингу базується на ручній обробці даних та використанні стандартизованих процедур виявлення підозрілих транзакцій. Він включає наступні етапи: збір даних про клієнтів, аналіз їх фінансових операцій і виявлення аномалій, які можуть свідчити про шахрайство або інші незаконні дії. Хоча цей підхід залишається ефективним для виявлення базових порушень, він має значні обмеження у контексті швидкості обробки інформації та масштабованості [3].

2. Ризик-орієнтований підхід (Risk-Based Approach). У світовій практиці дедалі більшого поширення набуває ризик-орієнтований підхід до фінансового моніторингу. Відповідно до цього підходу, банки класифікують клієнтів за рівнем ризику і застосовують відповідні заходи контролю залежно від рівня ризику. Наприклад, операції клієнтів з високим ризиком підлягають більш детальному моніторингу, ніж операції звичайних клієнтів. Це дозволяє ефективніше розподіляти ресурси та спрямовувати увагу на найбільш ризикові операції.

3. Використання інноваційних технологій. Сучасні банки активно впроваджують новітні технології для підвищення ефективності фінансового моніторингу. Використання таких технологій, як штучний інтелект (ШІ), великі дані (Big Data) та машинне навчання, дозволяє автоматизувати процес виявлення підозрілих операцій. Алгоритми ШІ здатні самостійно аналізувати великі масиви даних, виявляти аномалії та підозрілі патерни в транзакціях клієнтів, що значно підвищує точність і швидкість моніторингу. Блокчейн-технології також можуть забезпечувати прозорість і надійність банківських операцій, унеможливлюючи маніпуляції з історією транзакцій.

4. Комбінований підхід. Передбачає поєднання традиційних та інноваційних методів для забезпечення більш комплексного контролю фінансових операцій. Банки використовують ручний аналіз у поєднанні з автоматизованими системами моніторингу, що дозволяє їм адаптуватися до різних умов. Такий підхід забезпечує високу гнучкість та адаптивність, оскільки дозволяє враховувати як нові загрози, так і відомі схеми шахрайства [1].

Тож, банківська сфера, через широкий набір фінансових послуг, різноманітності фінансових інструментів, великій клієнтській базі та накопичення залучених коштів, є найпривабливішою для використання шахрайських схем. Крім того, злочинні дії під час здійснення кредитних, депозитних та розрахункових операцій часто відбуваються за участю співробітників банків, включно з посадовими особами банківських установ. Статистичні дані запитів підтверджують, що саме банки є основними джерелами інформації щодо фінансових операцій, які підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу.

Аналіз практики проведення таких операцій дозволяє систематизувати етапи фінансового моніторингу. Основна суть цього процесу полягає в тому, що на початковому етапі банк досліджує операції клієнта, та якщо виникають сумніви щодо їх законності чи економічної доцільності, банк вимагає додаткові пояснення та підтверджуючі документи від клієнта. У випадку, коли необхідні документи не надані або не переконують банк у законності операції, виконання

такої операції може бути призупинено. Відповідальний працівник банку зобов'язаний передати інформацію про учасників угоди до відповідних органів.

Після отримання та аналізу звітності уповноважений орган фінансового моніторингу, за наявності підозр щодо можливої легалізації злочинних доходів або фінансування тероризму, запитує додаткову інформацію у банку (дані або документи клієнта) [11].

Таким чином, основні етапи та порядок виконання ключових процедур, пов'язаних із проведенням внутрішнього фінансового моніторингу в банківських установах України, включають низку важливих дій.

Першим кроком є ідентифікація клієнта яку здійснює співробітник банку під час проведення банківської операції.

Наступним етапом є перевірка фінансових операцій клієнта, співробітником банку, що є відповідальним за фінансовий моніторинг. Усі проведені операції аналізуються для виявлення тих, які підлягають обов'язковому чи внутрішньому моніторингу. Для цього використовуються відповідні документи, на яких проставляються спеціальні позначки. Ці позначки (зазвичай у вигляді кодів) вказують на критерії, за якими операція відноситься до фінансового моніторингу.

Після проведення перевірки здійснюється формування нормативної звітності. Цей процес виконується співробітниками головного офісу банку у визначені строки. Частота подання звітності може бути різною залежно від вимог: щоденна, щотижнева, щомісячна, щоквартальна або щорічна.

Заключним етапом є відправлення нормативної звітності. Підготовлені дані передаються в електронному вигляді до уповноваженого органу фінансового моніторингу, який здійснює подальший аналіз і контроль. Це забезпечує прозорість і узгодженість дій банківської установи із загальнодержавною системою фінансового моніторингу [12].

Особливу увагу приділяють фінансовим операціям незалежно від їх суми, якщо вони здійснюються особою або на користь фізичних чи юридичних осіб, включених до списку суб'єктів, причетних до терористичної діяльності. У

межах ризик-орієнтованого підходу передбачається проведення відповідних перевірок не лише на етапі встановлення ділових відносин із клієнтом, але й протягом усього періоду його обслуговування в банку (рис. 1.3).

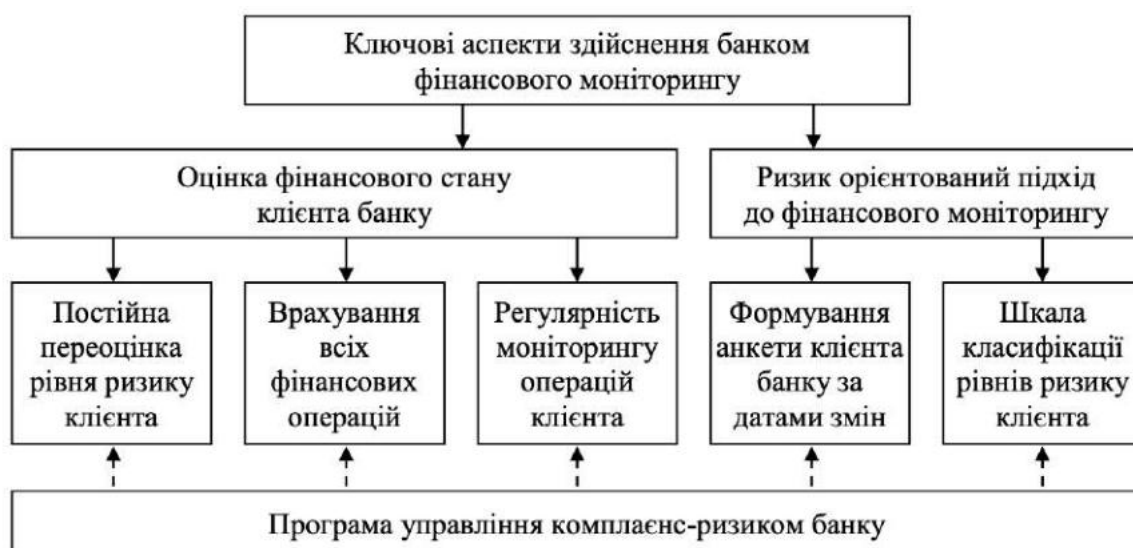


Рис.1.3. Основні аспекти здійснення фінансового моніторингу в банку [22]

Зазначена система заходів у внутрішньому контролі є дуже важливою, з огляду на те, щоб не допустити фінансових операцій, які не відповідають виду діяльності клієнта або фінансові операції не відповідають розміру легальних доходів клієнта, якщо він не надає додаткові пояснення або документи, що підтверджують походження його статків, банк зобов'язаний не проводити такі фінансові операції [22].

Відповідно до положення НБУ № 65, внутрішній контроль у банку являє собою сукупність інструментів, які забезпечують достовірність, повноту та актуальність інформації для перевірки керівництвом, контроль за дотриманням внутрішніх та зовнішніх нормативних документів під час виконання операцій, управління ризиками, ефективне використання активів банку та досягнення поставлених цілей [50].

Основною метою для банку, і, відповідно, для внутрішнього контролю, є прибуткова діяльність та недопущення збитків. Збитки можуть виникати внаслідок реалізації різних ризиків або несприятливих подій, які є небажаними для кредитної установи. До таких подій належать значні фінансові втрати, погіршення репутації банку, здійснення операцій, що шкодять інтересам

установи (конфлікти інтересів або розкрадання), порушення законодавства, яке регулює банківську діяльність, а також залучення до схем відмивання коштів і фінансування тероризму. Для забезпечення економічної безпеки банк повинен створити ефективну систему внутрішнього контролю.

Закон № 361-IX надає певний правовий інструментарій ліквідації банків за прискороною процедурою за відмивання грошей або ж за невжиття належних заходів банками щодо запобігання їх відмиванню [31]. На сьогодні у НБУ є всі можливості та інструменти виведення таких банків з ринку.

Відповідно до законодавства, внутрішній контроль та моніторинг у банку регулюються Постановою НБУ від 19.05.2020 р. № 65 [54]. Згідно з цим нормативно-правовим актом, банки зобов'язані мати належну внутрішню систему для протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, а також здійснювати первинний фінансовий моніторинг. У підпункті 2 пункту 7, цієї постанови, вказано вимогу до банків щодо створення окремого структурного підрозділу, відповідального за ПВК/ФТ. За невиконання цих вимог відповідальність несуть голова правління банку та уповноважений працівник.

Варто зазначити, що в Законі України «Про Національний банк України» НБУ визначається як орган регулювання і нагляду за банківськими установами, та який здійснює постійний нагляд за дотриманням банківськими установами норм законодавства, власних нормативно-правових актів та обов'язкових економічних нормативів [41].

Відповідно до статтею 18 Закону №361-IX НБУ здійснює державне регулювання і нагляд за піднаглядними СПФМ, зокрема банків, в частині дотримання вимог законодавства в сфері запобігання та протидії.

У 2020 році було внесено важливі зміни у Закон №361-IX щодо діяльності моніторингу та внутрішнього контролю у банках. Відповідно було внесено ряд новацій до Положення №65, а саме:

- була регламентована процедура дистанційної верифікації клієнтів;
- дозволено використання закордонного е-паспорту для ідентифікації;
- оновлено вимоги до виявлення кінцевих бенефіціарних власників;

- була встановлена нова процедура інформування про порушення ФМ (whistle-blowing);
- прийняті нові правила роботи з клієнтами, що пов'язані із політикою, членів їх сім'ї та пов'язаних осіб;
- було описано порядок замороження/розмороження активів, які належать особам із списку терористів;
- критерії ризику та індикатори підозрілості фінансових операцій були описані в базовому переліку;
- було дозволено банкам використовувати результати ідентифікації та верифікації від зобов'язаних третіх осіб та доручати цю функцію агентам;
- надані ознаки неналежної системи управління ризиками банку [54].

Тож для кращої результативності при розробці механізму фінансового моніторингу необхідно розподілити функції банку на запобіжні та які запобігають ВК/ФТ (рис.1.4).



Рис.1.4.Основні функції оперативної роботи системи запобігання та протидії легалізації доходів клієнтів банку [16]

Зазначена схема відображає основні елементи, з яких складається система запобігання та протидії ВК/ФТ вітчизняного банку.

Слід зауважити, що банк самостійно розробляє правила фінансового моніторингу та внутрішнього контролю. Ці правила повинні бути затверджені уповноваженим працівником банку, який відповідає за їхнє належне впровадження та дотримання. Важливо, щоб розроблені правила повністю відповідали законодавчим вимогам України у сфері протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму, а також нормативно-правовим актам Національного банку України, Міністерства фінансів, Державної служби фінансового моніторингу України, які приймаються для реалізації відповідних законів. Крім того, правила мають враховувати рекомендації міжнародних організацій, таких як Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей та Базельський комітет з банківського нагляду.

Залучення працівників банку до процесу (у межах їхньої компетенції) виявлення та протидії підозрілих операцій є запорукою якісного функціонування внутрішнього фінансового моніторингу.

Система фінансового моніторингу банку і система внутрішнього контролю, складається з кількох рівнів: мікро- та макрорівень, фінансові операції, взаємодія співробітника з клієнтом. Кожен із цих рівнів потребує власної методики нагляду, тому що об'єкти контролю на кожному з них різняться.

При взаємодії працівника з клієнтом необхідно контролювати діяльність самого співробітника, зокрема оцінювати його рівень знань та мотивації. Це пов'язано з тим, що на цьому рівні можуть виникати ризики через недотримання своїх службових обов'язків співробітником.

На макрорівні контроль охоплює стан превентивних заходів, спрямованих на запобігання та усунення шкоди економічним інтересам держави через невідповідність банківської політики стандартам ПВК/ФТ [5].

Ефективність внутрішнього контролю банку залежить від компетентності його персоналу, зокрема: відповідального за систему, керівників і працівників відділів, що обслуговують клієнтів та здійснюють фінансовий моніторинг, таких як відділи обслуговування корпоративних клієнтів, фізичних осіб, валютного контролю, загального кредитування, платіжних систем, управління цінними паперами, а також юридичний департамент [40].

Про те діяльність певних структурних підрозділів чи окремих працівників на посадах відповідальних за ФМ може замінити штучний інтелект, який і здатен обробити більший масив даних за короткий час, або зафіксувати певні документальні нюанси, не помітні людському оку.

1.3. Інноваційні технології в контексті фінансового моніторингу банківського сектору

Останнім часом через швидкий розвиток штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання, його застосування широко використовується в багатьох аспектах фінансової сфери, а також значно впливає на фінансовий ринок, установи та регулювання. Технологія штучного інтелекту приносить величезні зміни в усю фінансову індустрію, що створює ряд інноваційних фінансових послуг, таких як інтелектуальний консультант, інтелектуальне кредитування, моніторинг і попередження, а також інтелектуальне обслуговування клієнтів відповідно до вимог часу.

Виявлення фінансових махінацій є одним з основних застосувань ШІ в банківській справі та фінансах сьогодення. Традиційні системи на основі правил не можуть встигати за складними та витонченими шахрайськими діями. Натомість алгоритми ШІ мають можливість миттєво та точно аналізувати великі обсяги транзакційних даних у реальному часі, що дозволяє їм швидко виявляти незвичайні тенденції та можливі спроби шахрайства. Фінансові установи можуть захистити інтереси своїх клієнтів та власні інтереси, використовуючи цю можливість для виявлення та зупинки шахрайської діяльності [6].

Застосування штучного інтелекту та машинного навчання у фінансовій сфері можна поділити на чотири аспекти. По-перше, це орієнтовані на клієнта (фронтальні) застосування, включаючи кредитний рейтинг, страхування та орієнтованого на клієнта сервісного робота; по-друге, управлінські (бекенд) застосування, включаючи оптимізацію капіталу, управління ризиками та аналіз впливу на ринок; по-третє, фінансові ринкові транзакції та управління портфелем; нарешті, ШІ та машинне навчання використовуються у фінансових установах для «RegTech» або фінансових регуляторів для «SupTech». Крім того, ШІ та машинне навчання широко використовуються в специфічних сценаріях, таких як кількісні транзакції у фінансовій сфері, обробка природної мови, семантичний пошук та інтелектуальні інвестиційні консультанти [11].

Останніми роками розвиток інформаційних технологій радикально змінив підхід до фінансового моніторингу у банківській сфері. Технології штучного інтелекту (ШІ), великі дані (Big Data), блокчейн та машинне навчання дозволяють не тільки обробляти величезні масиви даних, але й аналізувати їх в реальному часі, що надає можливість банківським установам швидше реагувати на загрози. Ці інноваційні рішення дозволяють підвищити точність виявлення підозрілих фінансових операцій і зменшити кількість хибнопозитивних сигналів, що є значущою перевагою для банків, які стикаються з великим потоком транзакцій [19].

Зокрема, штучний інтелект здатен розпізнавати нові моделі фінансового шахрайства завдяки адаптивним алгоритмам, які самонавчаються. Це відкриває можливості для розробки гнучких систем, що можуть підлаштовуватись під нові виклики і загрози. Big Data дає змогу аналізувати поведінкові моделі клієнтів і транзакційні патерни, що сприяє попередженню ризиків ще до того, як вони матеріалізуються. Водночас, технологія блокчейн забезпечує прозорість і безпеку транзакцій, створюючи незмінний реєстр даних, який унеможливорює шахрайство через маніпуляції з історією операцій.

Так можна виділити 6 основних інноваційних технологій, що застосовуються у фінансовому моніторингу банківського сектору (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2.

Основні інноваційні технології в контексті ФМ банківського сектору

Інноваційна технологія	Опис та роль у фінансовому моніторингу
1. Штучний інтелект (ШІ)	Штучний інтелект автоматизує процеси виявлення підозрілих операцій, мінімізуючи людський фактор. ШІ швидко обробляє великі обсяги транзакцій, ідентифікує аномалії та відхилення в поведінці клієнтів. Це допомагає банкам швидше реагувати на загрози та знижувати кількість помилкових тривог. ШІ також використовується для прогнозування ризиків і виявлення шахрайства на ранніх стадіях.
2. Big Data	Big Data дає змогу аналізувати величезні масиви інформації з різних джерел (фінансові транзакції, соціальні медіа, інтернет-покупки тощо). Це забезпечує глибший аналіз для вдосконалення фінансового моніторингу. Big Data допомагає виявити приховані схеми відмивання грошей або фінансування тероризму, які складно виявити за допомогою традиційних методів.

3. Машинне навчання	Машинне навчання — підвид ШІ, який створює самонавчальні системи. У фінансовому моніторингу алгоритми навчаються на реальних даних і постійно покращуються. Це дозволяє ефективніше виявляти нові шахрайські схеми, підвищуючи точність виявлення підозрілих операцій та адаптуючись до змін.
4. Блокчейн	Блокчейн забезпечує прозорість і безпеку фінансових операцій, зберігаючи кожен транзакцію в незмінному реєстрі. Це унеможливорює маніпуляції з даними і запобігає шахрайству. У фінансовому моніторингу блокчейн використовується для перевірки прозорості операцій, що робить систему стійкішою до ризиків відмивання грошей та інших незаконних дій.
5. Роботизація та автоматизація процесів (RPA)	RPA допомагає автоматизувати рутинні операції, такі як перевірка даних та аналіз транзакцій, що підвищує ефективність моніторингу. Це знижує навантаження на працівників, мінімізує людські помилки і сприяє оперативному дотриманню вимог регуляторів, забезпечуючи відповідність законодавству.
6. Хмарні технології (Cloud Computing)	Хмарні обчислення забезпечують банкам доступ до масштабованих ресурсів для зберігання та обробки великих обсягів даних. Це підвищує швидкість аналітики, знижує витрати на інфраструктуру і забезпечує безпеку та конфіденційність даних. Хмарні технології дозволяють банкам швидко інтегрувати сучасні аналітичні інструменти для ефективного моніторингу.

Джерело: складено автором на основі [5; 8; 9]

Протягом останніх років впровадження інноваційних технологій у фінансовий моніторинг неодноразово досліджувалось у наукових працях, і ці дослідження доводять, що банки, які активно застосовують інновації, демонструють вищі показники ефективності у боротьбі з фінансовими злочинами. Розробка нових рішень на базі ШІ, аналіз великих даних та автоматизація процесів моніторингу дозволяють знизити операційні витрати, одночасно підвищуючи точність і швидкість аналізу даних.

Незважаючи на значні досягнення в цій сфері, більшість банків все ще використовують застарілі системи, які мають низку недоліків, таких як нездатність до масштабування та слабкі можливості для обробки великих обсягів інформації. Таким чином, впровадження інноваційних технологій є

нагальною потребою для банків, які прагнуть залишатися конкурентоспроможними та забезпечувати високий рівень фінансової безпеки.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ

2.1. Оцінка результатів ефективності фінансового моніторингу банків України

Зі зростанням інтеграційних процесів та глобалізації грошові перекази стають більш доступними через кордон, тому банки частіше постають об'єктами використання для цілей відмивання коштів. Це спрощує завдання злочинцям переводити гроші до іноземних установ, водночас рух коштів та їх походження залишаючи невідомим. Приклад крайніх махінацій показує що і відслідкувати рух коштів від початкової карти до офшорних зон все складніше. Завдяки збільшенню обміну інформацією та швидкому зв'язку постійно розширюється зона охоплення міжнародної фінансової системи.

Відповідно до Закону №361-IX, СПФМ надають ДСФМУ інформацію про фінансові операції, що перевищують порогові значення, а також ті, що викликають підозри [31].

З моменту запуску Єдиної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії (далі – ІСФМ) ДСФМУ було отримано та оброблено понад 56 мільйонів повідомлень про фінансові операції. У 2022 році надійшло 1181675 повідомлень, з яких 1179392 було прийнято до обліку. Частка помилок становить лише 0,1%, що свідчить про 99,9% коректності подачі. У попередньому році, було 1432684 повідомлень про фінансові операції. Кількість зареєстрованих повідомлень у 2023 році збільшилась на 21,2% порівняно з 2022 роком, що певно було спричинено воєнним станом в Україні (рис.2.1) [29].

У 2023 році ДСФМУ зареєстрував 1429594 повідомлення від суб'єктів первинного фінансового моніторингу, з них: 155369 про підозрілі операції, 1260269 про операції, що перевищують порогові значення, 178 про операції, які одночасно перевищують ці значення та викликають підозри, і 13778 за запитом щодо відстеження. Тоді ж було заблоковано кошти та зупинено фінансові операції на суму 4,1 млрд гривень [29].

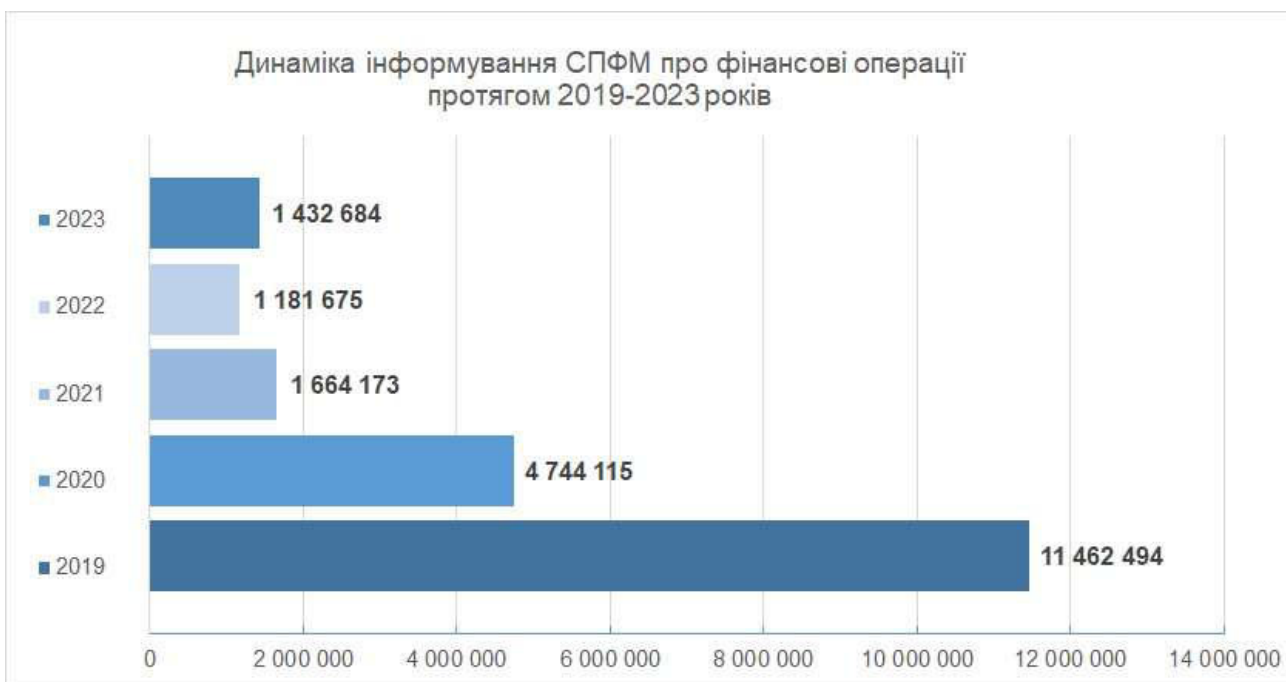


Рис.2.1. Динаміка інформування про фінансові операції протягом 2019-2023 років [29]

Відповідно до законодавства, суб'єкти первинного фінансового моніторингу зобов'язані подавати до Державної служби фінансового моніторингу дані про фінансові операції, які підпадають під критерії фінансового моніторингу згідно з нормативно-правовими актами. Це стосується також операцій, що можуть бути пов'язані з легалізацією коштів, отриманих злочинним шляхом, або з фінансуванням терористичної діяльності. Загалом, за час функціонування інформаційної системи фінансового моніторингу, ДСФМ отримала та опрацювала близько 49 мільйонів повідомлень про сумнівні фінансові операції, що підлягають моніторингу (рис. 2.2).

Протягом III кварталу 2024 року ДСФМ отримано та оброблено 488 958 повідомлень про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу [29].

Слід відмітити, що протягом III кварталу 2024 року кількість отриманих ДСФМ повідомлень про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, збільшилась на 33,30 % у порівнянні з аналогічним періодом минулого року [29].

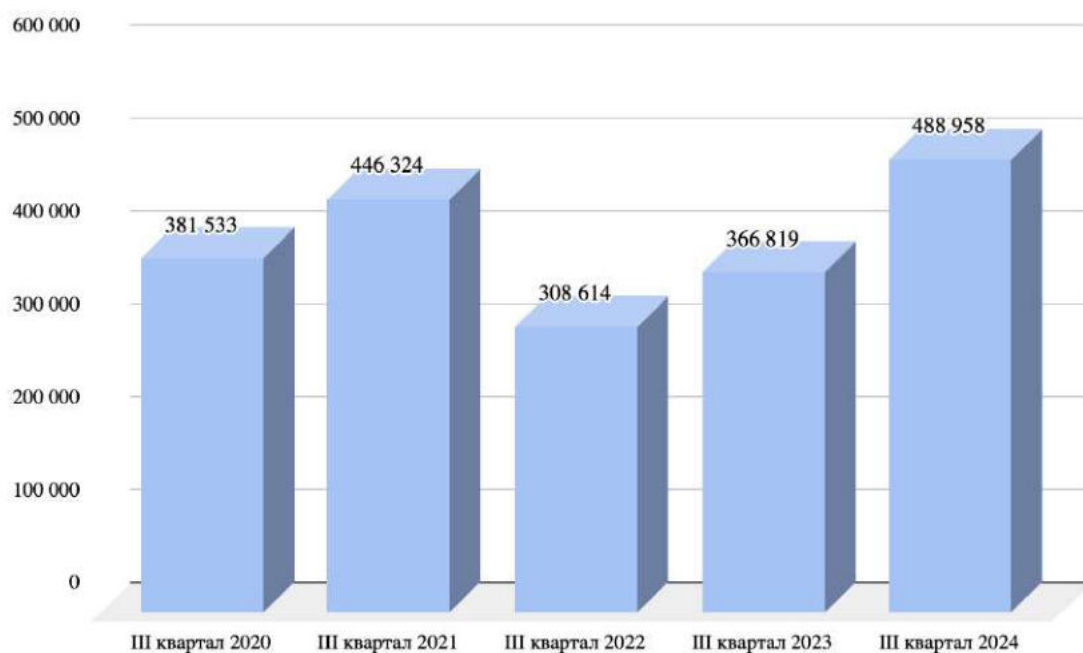


Рис. 2.2. Динаміка інформування про фінансові операції за III квартал 2020-2024 рр. [29]

В системі звітування найбільш активними, в розрізі СПФМ, є банки, які направляють основну частину повідомлень про операції, що підлягають фінансовому моніторингу.

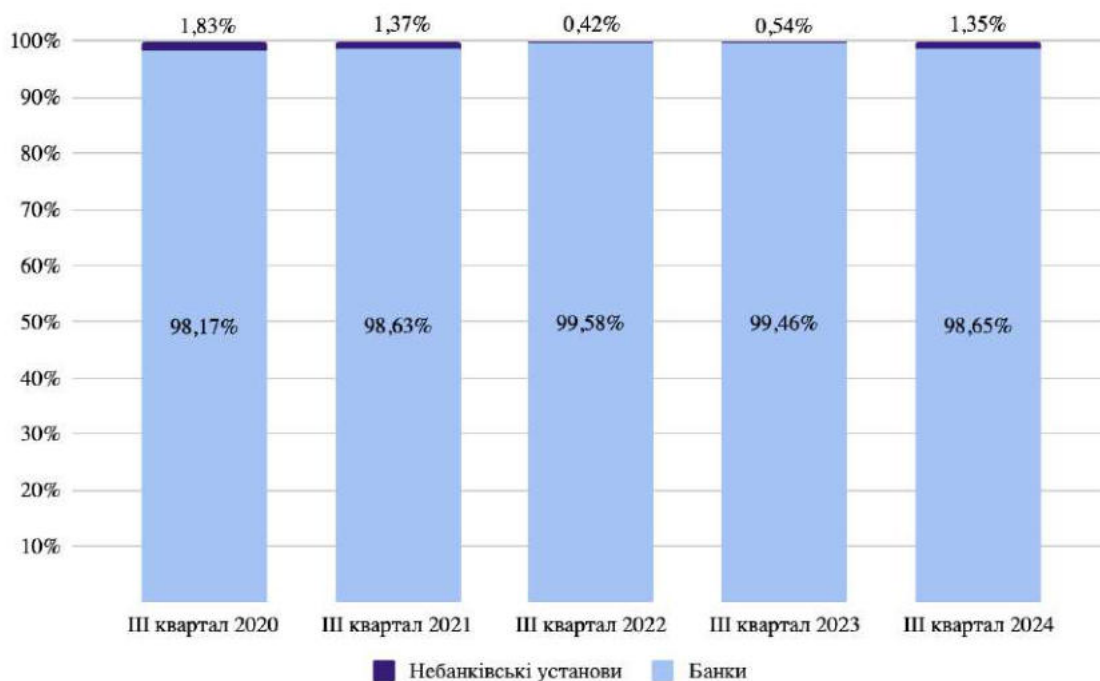


Рис.2.3. Частка повідомлень про фінансові операції від банків та небанківських установ у загальній кількості поданих повідомлень [29]

Протягом III кварталу 2024 року від банків отримано 98,65 % від загальної кількості поданих до ДСФМ СПФМ повідомлень про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу.

Питома вага помилок у повідомленнях складає лише 0,06 % від загальної кількості отриманих ДСФМ протягом III кварталу 2024 року повідомлень про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу.

Таким чином, відсоток повідомлень про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, поданих суб'єктами первинного фінансового моніторингу до ДСФМ коректно, складає 99,94 % від загальної кількості поданих повідомлень.

Розподіл взятих на облік ДСФМ протягом III кварталу 2024 року повідомлень про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, має такий вигляд (рис. 2.4):

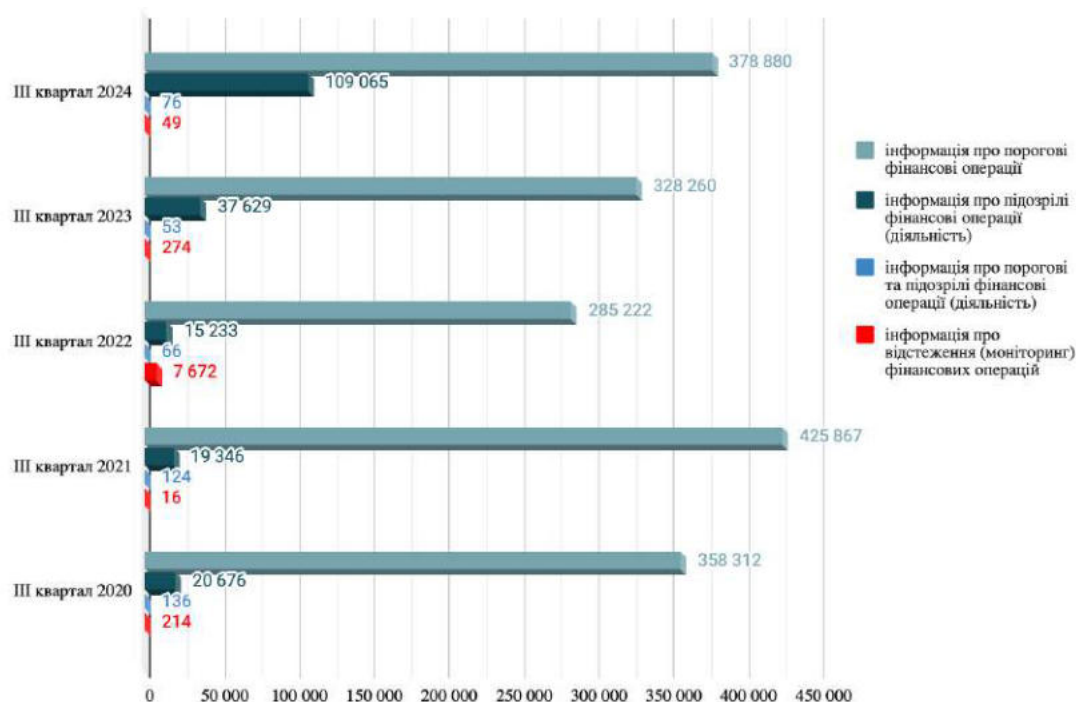


Рис. 2.4. Динаміка отриманої інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу [29]

На основі наведених вище показників видно, що кількість виявлених порушень законодавства з питань запобігання легалізації кримінальних доходів за результатами перевірок банків дає підстави вважати, що фінансовий моніторинг на рівні окремої банківської установи потребує суттєвого

вдосконалення. Інколи виникають суто технічні питання, які вирішуються модернізацією обладнання, котре використовується кредитною установою, але не в останню чергу відповідальними за низький рівень первинного фінансового моніторингу стають керівники банківських установ, які інколи або відверто ігнорують, або з неналежною увагою ставляться до забезпечення виконання законодавчих норм у цій сфері.

Динаміка зростання кількості випадків «нездійснення аналізу фінансових операцій на предмет підлягання їх фінансовому моніторингу та несвоєчасного повідомлення про такі операції відповідальному працівнику» або «неповного (неналежного) внесення інформації про клієнта до відповідної анкети та/або не здійснення квартального аналізу операцій клієнта щодо їх відповідності фінансовому стану та суті діяльності» свідчить про наявність проблем в організації фінансового моніторингу саме на рівні забезпечення функціонування системи економічної безпеки окремої банківської установи. Мова йде про наявні тенденції зростання ризику використання послуг банку для легалізації кримінальних доходів.

Наслідки такого ставлення важкопрогнозовані, але реальні: від застосування штрафних санкцій з боку регулятора (НБУ) до позбавлення ліцензії (дозволу) на здійснення банківської діяльності та порушення кримінальних справ.

Національний банк України на постійній основі застосовує заходи впливу на банки та небанківські фінансові установи за порушення законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) коштів. Узагальнивши, можна надати оцінку ефективності функціонування ФМ в банківській системі виділивши позитивні та негативні аспекти (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1.

Оцінка ефективності ФМ у банківській сфері

Критерій	Позитивний аспект	Негативний аспект
Кількість виявлених порушень і накладених штрафів	Активна робота НБУ та ДСФМУ з виявлення порушень демонструє наглядову діяльність.	Висока кількість порушень, зокрема повторних, свідчить про систематичні проблеми в банках або недостатню увагу до вимог законодавства.
Штрафні санкції та їх ефективність	Штрафи створюють стимул для дотримання вимог законодавства.	Штрафи можуть бути сприйняті як «вартість ведення бізнесу», що знижує їх ефективність як засобу змін.
Запровадження сучасних технологій	Банки активно впроваджують новітні технології для моніторингу, що дозволяє швидше реагувати на загрози.	Менші банки можуть не мати ресурсів для впровадження таких технологій, що може знижувати ефективність моніторингу.
Співпраця з правоохоронними органами	Покращена співпраця банків і правоохоронних органів у боротьбі з фінансовими злочинами, що дозволяє своєчасно виявляти загрози.	Іноді інформація може бути несвоєчасною або неповною, що ускладнює розслідування.
Зниження кількості фінансових злочинів	Впровадження більш жорсткого фінансового моніторингу знижує кількість фінансових злочинів та зменшує ризики для банківської системи.	Наявність нових схем фінансових злочинів, які адаптуються до змін у законодавстві, створює нові виклики для системи моніторингу.

Джерело: складено автором на основі [21]

Рівень фінансового моніторингу українських банків наразі можна оцінити з точки зору позитивної тенденції. Національний банк України активно впроваджує більш жорсткі контрольні заходи, підвищені штрафи та вимоги до фінансових установ, що сприяє запобіганню правопорушенням та зниженню рівня фінансової злочинності. Водночас існує потреба в подальшій оптимізації внутрішніх процесів у банках, автоматизації систем моніторингу та посиленій

співпраці з міжнародними організаціями для забезпечення відповідності їх стандартам.

2.2. Аналіз інноваційних систем фінансового моніторингу що запроваджені у банківський установах України

Застосування систем штучного інтелекту у фінансовому моніторингу банків України є важливим кроком для покращення ефективності виявлення фінансових злочинів. Банки в Україні активно впроваджують ІІІ-технології, які дозволяють автоматизувати процеси, знижувати людський фактор та забезпечувати високий рівень точності у виявленні підозрілих операцій.

Нижче наведений короткий аналіз застосування ІІІ у фінансовому моніторингу на прикладах кількох банків України.

1. АТ КБ «ПРИВАТБАНК». Є одним з лідерів у впровадженні технологій ІІІ для фінансового моніторингу. У банку використовується система, яка аналізує фінансові операції на предмет відповідності нормам фінансового моніторингу, а також виявляє підозрілі транзакції. Основні технології що застосовуються:

- Bid Data: За допомогою системи аналізу великих даних та алгоритмів машинного навчання ПриватБанк виявляє аномальні транзакції, які можуть свідчити про відмивання грошей або фінансування тероризму.

- Нейронні мережі та алгоритми глибокого навчання: Для покращення точності виявлення підозрілих операцій використовуються нейронні мережі, які навчаються на основі історичних даних та моделей поведінки клієнтів [47].

2. АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ». «Ощадбанк» активно використовує ІІІ для підвищення ефективності фінансового моніторингу. Система моніторингу банку включає застосування алгоритмів для виявлення підозрілих фінансових операцій. Мають кейси успішної інтеграції штучного інтелекту, такі як оптимізація кредитного портфеля через аналіз поведінкових факторів клієнтів, і розробка

персоналізованих фінансових продуктів, і моніторинг клієнтських транзакцій для підвищення рівня кібербезпеки. Основні технології що застосовуються:

- Машинне навчання та алгоритми класифікації: Ощадбанк запровадив системи машинного навчання, які можуть самостійно класифікувати операції за рівнем ризику та автоматично помічати аномалії у фінансових потоках.

- Системи на основі алгоритмів: Використовуються алгоритми для автоматизованого збору даних про клієнтів та їх фінансові операції з метою подальшого виявлення підозрілих чи нелегітимних транзакцій [44].

3. АТ «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК» (АТ «ПУМБ»). Використовують системи на основі ШІ для виявлення аномалій та підозрілих фінансових операцій, а також для аналізу транзакцій у режимі реального часу. Застосовані технології:

- Алгоритми на основі правил (Rule-Based Systems): АТ «ПУМБ» застосовує алгоритми, які розпізнають транзакції, що суперечать нормам внутрішнього моніторингу.

- Машинне навчання та статистичний аналіз: Для виявлення підозрілих операцій використовується статистичний аналіз даних, а також методи машинного навчання для покращення прогнозування фінансових ризиків[45].

4. АТ «ТАСКОМБАНК». Використовують технології штучного інтелекту для покращення систем фінансового моніторингу і зниження ризику відмивання грошей та фінансування тероризму, такі як:

- Системи підтримки прийняття рішень (DSS): Системи на основі ШІ використовуються для аналізу великих обсягів інформації і прийняття рішень щодо подальшого моніторингу або припинення підозрілих операцій.

- Глибоке навчання та кластеризація даних, що застосовується для виявлення більш складних і складних фінансових схем, які не завжди можуть бути виявлені традиційними методами[46].

Тож, інструменти штучних технологій широко застосовуються у банківській сфері, починаючи від взаємодії з клієнтами до оцінки ризиків та моніторингу операцій клієнтів. Найбільшого використання ШІ здобув у

забезпеченні дотримання регуляторних вимог через автоматизацію перевірок і моніторинг транзакцій за допомогою комплаєнс-підходу, який наразі і є основою подальших технологій розробок систем фінансового моніторингу.

2.3. Дослідження технології розробки та вдосконалення системи фінансового моніторингу на основі інноваційних технологій

Важливим елементом внутрішньобанківського контролю є комплаєнс – дотримання банком законодавчих, нормативно-правових та етичних стандартів ведення бізнесу, що забезпечує прозорість його діяльності.

У міжнародній практиці термін «комплаєнс» означає «відповідність вимогам». Згідно з International Compliance Association, це офіційно визначається як виконання законів, правил, норм або інших встановлених вимог [33].

У Методичних рекомендаціях щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України наголошується, що кожен банк зобов'язаний створити власну систему комплаєнс [57]. Її мета – забезпечення контролю за дотриманням вимог законодавства України, нормативних актів, правил, внутрішніх політик, стандартів та кодексів, які регулюють діяльність банку.

Спостережна рада банку несе відповідальність за функціонування цієї системи. Вона має право затверджувати політику банку, спрямовану на забезпечення дотримання законодавства та внутрішніх процедур, включаючи положення про систему комплаєнс. Ці положення, у свою чергу, розробляються Правлінням банку.

Загалом, наразі банки лише на початкових етапах запровадження системи комплаєнс, хоча напевно це і має бути основною технологією для виявлення та запобігання фінансових махінацій за допомогою інноваційних технологій.

Так варто зрозуміти основу організації комплаєнсу, на якій і буде подальша технологія фінансового моніторингу в банківських інституціях. Схематично структуризація даних принципів зображена на рисунку 2.5.

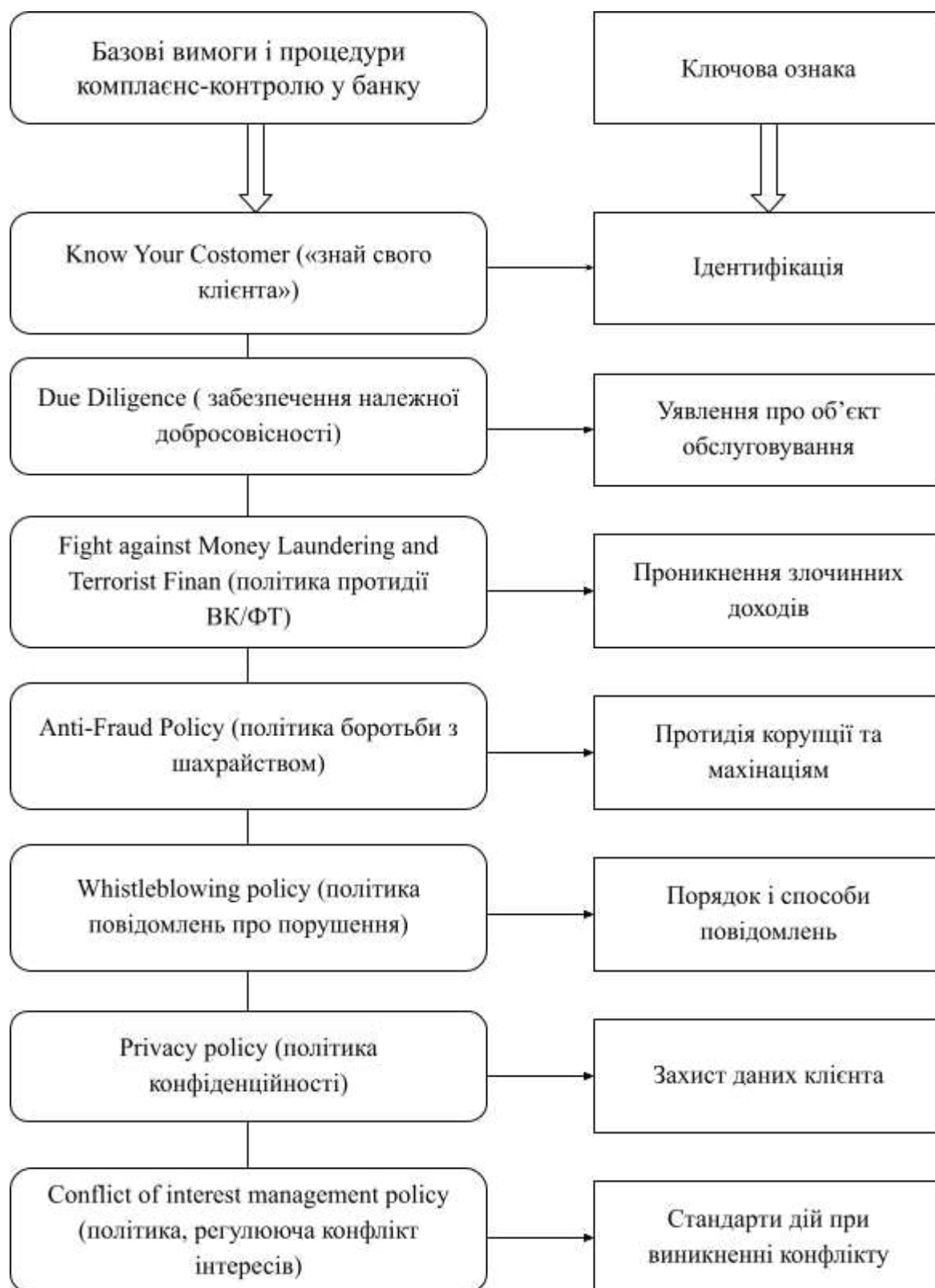


Рис.2.5. Структура основних вимог і процедур комплаєнс-контролю в банку [33]

У сфері фінансового моніторингу значну увагу слід приділяти механізмам управління ризиками та аналізу різних аспектів співпраці з клієнтами.

Ефективна система фінансового моніторингу у сучасних умовах має включати кілька ключових елементів.

По-перше, важливо забезпечити політичну волю та обов'язок влади боротися з негативними явищами, такими як легалізація злочинних коштів і фінансування тероризму. Це є фундаментальною основою для створення ефективної системи ФМ.

По-друге, необхідно сприяти формуванню високої ефективності функціонування ФМ як основного інструмента забезпечення фінансової безпеки держави.

По-третє, важливо створити дієву незалежну судову систему, яка гарантує дотримання принципу верховенства права, що є критично важливим для посилення довіри до фінансової системи країни.

Крім того, Національний банк України ініціював проєкт «Сприяння розвитку FinTech в Україні». Ця ініціатива охоплює широкий спектр заходів, зокрема в сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. До таких заходів належать впровадження електронних грошей, віддалене відкриття рахунків, багаторівнева ідентифікація клієнтів за процедурою know your client (KYC), реалізація положень PSD2, використання відкритих API, а також залучення третіх сторін як агентів. Усі ці кроки спрямовані на пришвидшення розбудови національної системи фінансового моніторингу в Україні [33].

Банкам необхідно активно впроваджувати сучасні технології, зокрема рішення SupTech і RegTech, які забезпечують автоматизований та алгоритмізований нагляд і регулювання існуючих фінансових продуктів. Одним із найбільш перспективних інструментів у сфері фінансового моніторингу є автоматичне опрацювання звітів про підозрілі операції. Це можливо завдяки переходу банків на подання AML/CFT-звітності через спільний і уніфікований API, замість застарілих способів, таких як використання дисків чи електронної пошти.

Впровадження API дозволяє здійснювати вхідний контроль та перехресні перевірки, які виключають подачу неточних або неповних звітів. У цю систему

інтегрується штучний інтелект (ШІ), здатний автоматично і швидко виявляти аномалії, які свідчать про потенційні ризики відмивання коштів або фінансування тероризму [13].

Крім того, перспективним рішенням може стати створення спільної банківської платформи, заснованої на ШІ. Завдяки уніфікованому інтерфейсу звітності, ця платформа не лише зберігатиме численні таблиці, а й фокусуватиметься на даних. Такий даноцентричний підхід (data-centric) дозволяє легше й ефективніше обробляти інформацію порівняно з традиційним підходом, що базується на шаблонах (template-based reporting).

Всі дані, що подаються через цю платформу, проходять кілька рівнів перевірки та верифікації і зберігаються в так званому «базовому кубі» (basic cube), який регулятор може аналізувати у будь-яких необхідних проєкціях. Переваги такої платформи очевидні: уніфікований стандарт звітності, централізований контроль інформації, спільні стандарти відображення фінансових даних у діалозі з регулятором, а також значне скорочення витрат банків на звітування і часу, необхідного для обробки звітів регулятором.

Варто зазначити, що Національний банк України ще у грудні 2018 року розпочав проєкт із впровадження сучасних наглядових технологій у сфері ПВК/ФТ, і наразі триває реалізація його пілотної частини [16].

Для підвищення ефективності Національної системи фінансового моніторингу важливо враховувати досвід розвинених країн, які досягли успіху у боротьбі з фінансовими злочинами. Це особливо актуально в умовах внесення змін до українського законодавства, що потребує конкретизації щодо операцій фінансових установ, які підпадають під фінансовий моніторинг, визначення послідовності розкриття матеріалів, висвітлення даних та оформлення звітності про джерела фінансових ресурсів тощо.

РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ БАНКУ НА ОСНОВІ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

3.1. Міжнародний досвід у вдосконаленні системи фінансового моніторингу

У сучасних умовах постійних змін у регуляторних правилах і нормах як контролюючі органи, так і регульовані установи у багатьох країнах світу активно впроваджують інноваційні підходи. Одним із таких підходів є автоматизація ручних процесів шляхом застосування технологій RegTech і SupTech, які підвищують ефективність регулювання та нагляду.

У провідних країнах світу державні органи активно підтримують розвиток фінансових технологій у сфері SupTech. Наприклад, комісія з цінних паперів та інвестицій Австралії (ASIC) розробила «дорожню карту» для впровадження низки інноваційних ініціатив. Зокрема, створено інноваційний центр, де розробляються інструменти SupTech для автоматизації та вдосконалення регуляторних процесів. Австралія є однією з перших країн, яка зобов'язала криптовалютні біржі дотримуватися правил фінансового моніторингу.

Управління пруденційного регулювання Австралії (APRA) впровадило програму «Трансформації даних» (2017–2020), спрямовану на зміну способів збору, зберігання та використання даних через застосування рішень SupTech.

У Німеччині Федеральний банк (Deutsche Bundesbank) запровадив загальнонаціональну стратегію цифровізації, яка охоплює створення відділу банківського нагляду. Цей відділ зосереджується на розвитку SupTech для вдосконалення процесів регулювання та підвищення ефективності фінансового нагляду.

Подібні ініціативи реалізують і центральні банки інших країн. Наприклад, Центральний банк Таїланду (Bank of Thailand), Управління грошового обігу Гонконгу (Hong Kong Monetary Authority), Центральний банк Малайзії (Central Bank of Malaysia) і Центральний банк Філіппін (Bangko Sentral ng Pilipinas – BSP) також активно працюють над розробкою та впровадженням інноваційних

SupTech-рішень. Загалом, використання SupTech і створення спеціалізованих інноваційних центрів дозволяють органам монетарної влади ефективно виявляти регуляторні та наглядові проблеми, що сприяє зміцненню стабільності та прозорості фінансових систем.

Платформа ASIC активно використовує аналітику великих даних для моніторингу ринку. Вона збирає потоки даних у режимі реального часу з первинних і вторинних ринків капіталу Австралії, перетворюючи великі обсяги інформації на придатні для аналізу шаблони. Це дозволяє забезпечити нагляд за ринком, зокрема для виявлення операцій, пов'язаних з інсайдерською діяльністю або маніпулюванням ринком.

Моніторинг у режимі реального часу базується на застосуванні інтерфейсів прикладного програмування (APIs), чат-ботів та інструментів текстового аналізу. Наприклад, чат-бот, розроблений Банком Філіппін (BSP), оперативно збирає та передає інформацію про поведінку учасників банківського сектору. Подібно до цього, інструменти нагляду за ринком, розроблені Мексиканською національною комісією з банківських питань і цінних паперів (CNBV) та ASIC, дозволяють у режимі реального часу контролювати транзакції та грошові потоки.

Використання APIs сприяє автоматизації звітності, що підтверджується проєктами, реалізованими такими організаціями, як APRA (Австралія), BOT (Таїланд), BSP (Філіппіни), CNBV (Мексика), DB (Німеччина), Центральний банк Бразилії, Центральний банк Йорданії, Європейське управління із страхування і професійних пенсій, Управління з фінансового нагляду Польщі, Південноафриканський резервний банк та іншими установами.

Однією з ключових технологій у боротьбі з фінансовими злочинами є інтелектуальний аналіз тексту. Це метод машинного навчання, що дозволяє обробляти великі обсяги текстових даних. Наприклад, Центральний банк Нідерландів (DNB) впровадив систематичний аналіз ризиків цілісності (Systematic Integrity Risk Analysis), який полягає у використанні автоматизованого текстового аналізу звітів, що подають фінансові установи.

Аналогічні технології використовують ASIC, Центральний банк Мексики (BoM) та Управління з фінансового регулювання і нагляду Великої Британії (FCA) для моніторингу текстових матеріалів у веб-просторі. Зокрема, грошово-кредитне управління Сінгапуру (Monetary Authority of Singapore) розробило інструмент аналізу впливу подій, який збирає веб-дані з новинних ресурсів і за допомогою обробки природної мови (NLP) автоматично виявляє «гарячі події», що можуть бути пов'язані з відмиванням коштів. В свою чергу, у Сінгапурі за порушення правил моніторингу фінансові установи отримують значні штрафи. Наприклад, у 2020 році кілька банків було оштрафовано на мільйони доларів за неналежний контроль транзакцій. Monetary Authority of Singapore активно впроваджує блокчейн для відстеження транзакцій і аналізу криптовалютних операцій.

ASIC також експериментує з використанням технологій голосової аналітики та перетворення голосу в текст для моніторингу недобросовісних практик банків. Це забезпечує додаткові можливості для посилення нагляду за фінансовими установами та зменшення ризиків шахрайства.

У сфері протидії відмиванню коштів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму активно застосовуються технології машинного навчання для виявлення аномалій, аналізу мережевих зв'язків і оцінки ризиків.

Наприклад, Мексиканська національна комісія з банківських питань і цінних паперів (CNBV) експериментує з використанням технології обробки природної мови (NLP), яка виділяє назви осіб і компаній із новин, пов'язаних зі схемами відмивання коштів, та інтегрує їх із різними джерелами даних. Це включає як неструктуровані джерела, наприклад соціальні медіа, так і структуровані, такі як банківські рахунки.

Управління з фінансового регулювання Великої Британії (FCA) використовує аналіз мережевих даних для створення профілів учасників ринку та виявлення узгоджених дій між ними. Тим часом Центральний банк Нідерландів (DNB) застосовує подібну методику для відстеження осіб, які

надсилають кошти високоризиковим контрагентам у юрисдикціях із підвищеними ризиками.

Центральний банк Італії (Bank of Italy) використовує інструменти SupTech для аналізу поведінки у базах даних декларацій, що дозволяє виявляти дії, характерні для шахрайства. Ці підходи сприяють вдосконаленню систем моніторингу та зниженню ризиків у фінансовому секторі.

Сполучені Штати Америки знаходяться на передовій у впровадженні штучного інтелекту для покращення своїх систем фінансового моніторингу. ШІ, застосований до фінансового моніторингу, відіграє ключову роль у боротьбі з відмиванням грошей, шахрайством та фінансуванням тероризму.

Уряд США, зокрема через такі агентства, як Мережа з фінансових злочинів (FinCEN), заохочує впровадження інноваційних технологій, таких як ШІ та машинне навчання (ML), для покращення виявлення та запобігання фінансовим злочинам. Ці дії спрямовані на протидію дедалі складнішим методам, що використовуються в незаконній фінансовій діяльності. У 2019 році FinCEN запустила програму «Innovation Hours Program», яка заохочує фінансові установи впроваджувати передові технології, включаючи ШІ та ML, для виявлення та зменшення фінансових злочинів. Ця ініціатива спрямована на співпрацю з фінансовими установами, регуляторами та технологічними компаніями для дослідження практичних застосувань ШІ у відповідності до вимог фінансового моніторингу [2].

Був введений Закон про боротьбу з відмиванням грошей 2020 року (AMLA 2020). Це оновлення законодавства підкреслює важливість інновацій у виявленні фінансових злочинів та заохочує фінансові установи інвестувати в технології ШІ для підвищення ефективності своїх програм боротьби з відмиванням грошей (AML). Так, провідні банки США, такі як JPMorgan Chase, Citibank та Bank of America, використовують ШІ для виявлення аномальної поведінки в транзакціях та виявлення потенційних випадків шахрайства. Моделі ШІ аналізують історичні дані транзакцій для створення профілів нормальної

поведінки клієнтів, що полегшує виявлення відхилень, які можуть свідчити про шахрайство [1].

ШІ все частіше використовується для покращення процедур «Знай свого клієнта» (KYC) та CDD. Моделі машинного навчання дедалі частіше використовуються для підтримки підготовки Звітів про підозрілі дії (SAR), виявляючи складні патерни в даних про транзакції, що можуть сигналізувати про незаконну діяльність. ШІ може розпізнавати нові та змінені тактики відмивання грошей, які можуть не виявлятися традиційними системами на основі правил. Постійна еволюція фінансових злочинів вимагає гнучких, адаптивних систем, здатних йти в ногу з новими методами відмивання грошей. Рішення на основі ШІ для боротьби з відмиванням грошей використовують комбінацію аналізу даних, поведінкової аналітики та оцінки ризиків для протидії злочинам.

3.2. Недоліки та перспективи розвитку систем фінансового моніторингу на основі інноваційних технологій

В Україні впровадження інноваційних підходів SupTech і RegTech набуло особливої актуальності у фінансовому секторі. Основна мета цих технологій – зменшення витрат, покращення управління ризиками банків, посилення наглядових функцій регуляторів та підвищення конкурентоспроможності фінансового ринку.

Посилення регуляторних вимог, зокрема у сфері боротьби з відмиванням коштів та запобігання шахрайству, сприяє активному використанню інноваційних інструментів для нагляду і регулювання. Зростання кількості та складності нормативних актів стимулює до впровадження прозоріших і технологічно ефективніших підходів для моніторингу учасників фінансового ринку з мінімізацією помилок. Додатково, цифровізація економіки розширила сфери впливу наглядових органів, охоплюючи не лише традиційний фінансовий ринок, але й нові індустрії.

До основних проблем можна віднести недостатнє технічне забезпечення фінансових установ, які часто використовують застарілі програмні засоби, що ускладнює аналіз великих обсягів транзакцій. Відсутність централізованої платформи для моніторингу операцій у реальному часі створює додаткові бар'єри. Нормативна база хоча й адаптується до міжнародних стандартів, таких як рекомендації FATF, все ще потребує оновлення, особливо в частині регулювання операцій із криптовалютами. Значною проблемою є низький рівень автоматизації процесів фінансового моніторингу, що обмежує швидкість та точність аналізу транзакцій. Складнощі також виникають у взаємодії між банками, правоохоронними органами та Державною службою фінансового моніторингу України через недостатню інтеграцію інформаційних систем. Додатковим викликом є недостатня кваліфікація кадрів, зокрема у сфері застосування новітніх технологій.

У рамках «Стратегії розвитку фінтеху в Україні до 2025 року» передбачено створення інноваційного фасилітатора, а також активну розробку та впровадження SupTech і RegTech Національним банком України. Це вимагає адаптації світових тенденцій до українських реалій з урахуванням швидкого розвитку фінансових технологій.

Одним із важливих кроків стало впровадження НБУ у травні 2019 року регуляторної «пісочниці». Цей проєкт є платформою для взаємодії регулятора з інноваційним фінансовим ринком, дозволяючи фінансовим та платіжним компаніям тестувати нові сервіси в обмеженому середовищі без ризику порушення чинного законодавства.

«Пісочниця» надає можливість компаніям випробовувати інноваційні продукти, водночас регулятор отримує змогу вдосконалювати свої підходи до регулювання та оновлювати нормативну базу. Учасниками цієї платформи можуть стати лише ті компанії, які вже зареєстровані або авторизовані НБУ, що гарантує відповідність процесу встановленим стандартам і вимогам.

Таким чином, упровадження SupTech і RegTech в Україні не лише оптимізує регуляторні процеси, але й сприяє розвитку фінансового ринку

шляхом інтеграції сучасних технологій і адаптації до викликів нової економічної реальності.

Інноваційні компанії можуть подавати до НБУ заяви для аналізу їхніх продуктів, щоб отримати роз'яснення щодо особливостей чинного регулювання та законодавства, тобто для забезпечення правового супроводу. За час роботи Експертної ради НБУ з питань взаємодії з інноваційними компаніями було розглянуто дев'ять заявок, з яких сім стосувалися платіжних рішень (PayTech) і дві – сфери RegTech. Для порівняння, регуляторна «пісочниця» центрального банку Сінгапуру розглянула шість заявок, а центрального банку Литви – п'ять.

Це свідчить про те, що екосистема FinTech в Україні перебуває на початковій стадії розвитку. Крім того, фінансування технологій для управління ризиками та дотримання вимог наразі не є пріоритетом для невеликих фінансових установ через обмежені ресурси. Таким чином, український проєкт «пісочниці» спрямований на зняття регуляторних бар'єрів для окремих проєктів і невеликої кількості учасників. Однак для вдосконалення регулювання у фінансовій сфері необхідне створення «пісочниці», яка б підтримувала не лише окремі фінтех-стартапи, а й сприяла перегляду підходів до нагляду [15].

Крім того, важливо забезпечити співпрацю між різними регуляторними органами під час міжсекторних пілотних тестувань. При впровадженні інноваційних технологій на основі штучного інтелекту варто враховувати певні недоліки, які можуть виникати у процесі застосування SupTech і RegTech рішень.

Таблиця 3.1.

Основні ризики використання SupTech та RegTech у ФМ

Категорія ризику	Опис ризику	Рішення або пом'якшення ризику
1. Проблеми конфіденційності даних	Використання великих обсягів даних про клієнтів може призвести до витоків або порушення конфіденційності.	Забезпечення дотримання законів про захист даних, таких як GDPR та PIPEDA, посилена безпека даних.

Продовження таблиці 3.1.

2. Кібербезпека	Системи SupTech і RegTech можуть бути вразливими до кіберзагроз, хакерських атак або зловживань з боку інсайдерів.	Впровадження сучасних засобів кіберзахисту, регулярні аудити безпеки та навчання персоналу.
3. Технічні збої або помилки	Вразливість до технічних збоїв, помилок у коді або неполадок у системах, що може призвести до збою у фінансовому моніторингу.	Постійне тестування та оновлення систем, резервне копіювання та планування відновлення після збоїв.
4. Непрозорість рішень ШІ (Black Box)	ШІ-рішення, що використовуються в RegTech, можуть бути складними для розуміння, що ускладнює пояснення рішень регуляторам або клієнтам.	Впровадження прозорих моделей ШІ та забезпечення «пояснюваності» результатів рішень.
5. Регуляторні невідповідності	Швидке впровадження технологій може відставати від законодавства, створюючи ризик невідповідності або порушення законів.	Тісна співпраця з регуляторами, оновлення законодавчої бази відповідно до технологічного прогресу.
6. Упередження в алгоритмах ШІ	Алгоритми ШІ можуть бути упередженими, якщо навчені на необ'єктивних або неповних даних, що може призвести до дискримінації або нерівного поводження з клієнтами.	Регулярний аналіз і корекція моделей ШІ для уникнення упередженості, аудит алгоритмів.
7. Складність інтеграції з існуючими системами	Впровадження нових технологій може бути складним через інтеграцію з наявними фінансовими та регуляторними системами.	Поетапне впровадження технологій, тестування інтеграції, підготовка технічних фахівців.

Джерело: складено автором на основі [15; 22; 49]

Також, проблемою може стати висока вартість впровадження та підтримки, адже провадження та підтримка систем SupTech і RegTech можуть вимагати значних фінансових витрат.

Представники Національного банку України наголошують, що запуск повноцінної регуляторної «пісочниці» вимагає внесення змін до чинного

законодавства. Зокрема, необхідно оновити статтю 7 Закону України «Про Національний банк України», щоб розширити повноваження НБУ. Ці зміни мають передбачати стимулювання та сприяння розвитку інновацій і технологій у сфері фінансових послуг, а також створення, визначення порядку функціонування та забезпечення роботи спеціальних регулятивних платформ і тестових середовищ. Такі середовища потрібні для тестування інноваційних фінансових послуг, платіжних інструментів і розрахункових схем.

Однак законодавчі зміни та фінансові інвестиції є лише частиною процесу. Для повноцінного функціонування регуляторної «пісочниці» необхідний високий рівень довіри серед учасників фінансового ринку. Це зумовлює потребу у створенні прозорої системи співпраці між регулятором, фінансовими установами та інноваційними компаніями.

Аналізуючи зарубіжний досвід, можна зазначити, що створення та підтримка регуляторних «пісочниць» вимагають значних ресурсів. Це стосується не лише початкових інвестицій, але й постійного технічного обслуговування та моніторингу функціонування інноваційних фінансових продуктів і послуг. При цьому наявність загальної мети, такої як стимулювання інновацій у фінансових технологіях, часто ускладнює оцінку ефективності роботи таких платформ.

Зважаючи на це, Україна, запозичуючи досвід впровадження RegTech і SupTech у інших країнах, повинна чітко окреслити цілі для розвитку цих технологій. Це дасть змогу відстежувати прогрес і визначати успішність ініціатив. Крім того, на етапі розробки продуктів RegTech і SupTech необхідно розробити набір керівних принципів, стандартів і законодавчих вимог, які сприятимуть гармонізації процесів.

У довгостроковій перспективі НБУ варто розглянути можливість приєднання до міжнародної глобальної регуляторної «пісочниці». Це дозволить інтегрувати українські ініціативи у світовий контекст та уніфікувати підходи до впровадження інновацій у сфері RegTech і SupTech.

Крім того, посилення ділової активності у світовій економіці, зростання масштабів акціонерних відносин та швидкий розвиток інформаційних і комп'ютерних технологій вимагають постійного вдосконалення інституційного забезпечення фінансового моніторингу. На сучасному етапі ці виклики включають і боротьбу зі злочинністю у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Така ситуація вимагає активної співпраці українських регуляторних органів із міжнародними фінансовими організаціями. Це включає обмін досвідом, впровадження передових практик і координацію зусиль для протидії організованій злочинності у фінансовій сфері. Відповідна співпраця сприятиме розвитку ефективної системи моніторингу та забезпеченню безпеки фінансового ринку.

ВИСНОВОК

Фінансовий моніторинг є однією з ключових складових фінансової безпеки банківської системи. У сучасних умовах глобалізації та цифровізації фінансових ринків ефективний фінансовий моніторинг набуває особливого значення. Це пов'язано з необхідністю захисту банків від фінансових злочинів, зокрема відмивання грошей та фінансування тероризму. Українські банки стикаються з новими викликами, тому впровадження сучасних технологій у системи фінансового моніторингу є важливим напрямом їх розвитку.

Банківський сектор є специфічною складовою економіки України, а ефективність системи економічної безпеки фінансово-кредитних установ позначається на функціонуванні інших галузей народного господарства і на економічній безпеці держави в цілому.

Важливою частиною роботи стало дослідження інноваційних технологій, таких як штучний інтелект (ШІ), великі дані (Big Data), блокчейн, машинне навчання та роботизація процесів (RPA). Ці технології вже успішно використовуються банками для автоматизації процесів моніторингу, аналізу великих обсягів даних та підвищення точності виявлення підозрілих операцій. Штучний інтелект, наприклад, дозволяє банкам швидко обробляти дані, виявляти аномалії та знижувати кількість помилкових тривог. Машинне навчання покращує можливості систем адаптуватися до нових шахрайських схем, а блокчейн забезпечує високий рівень прозорості та безпеки фінансових операцій.

Основні етапи та порядок здійснення ключових процедур щодо проведення внутрішнього фінансового моніторингу в банках України передбачають: ідентифікацію та верифікацію клієнта співробітником банку, який здійснює фінансову операцію; перевірку співробітником банку, що відповідальний за фінансовий моніторинг, усіх проведених фінансових операцій; формування нормативної звітності у визначений термін співробітниками головного офісу банку; відправлення нормативної звітності до ДСФМ.

Сучасні підходи до оцінки ефективності фінансового моніторингу в банку мають бути ризик-орієнтованими, що відповідає міжнародним вимогам і дає змогу убезпечити банк, а також його клієнтів від можливих незаконних дій фінансових шахраїв.

У роботі досліджено чинне національне законодавство у сфері фінансового моніторингу. Було виявлено, що українські банки, відповідно до вимог (НБУ), Мінфіну та ДСФМУ, активно впроваджують системи контролю за фінансовими операціями, протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму. Це свідчить про відповідність банків України міжнародним стандартам у сфері фінансового моніторингу, зокрема рекомендаціям FATF .

Ефективність фінансового моніторингу в банках України оцінюється на підставі кількох показників, таких як кількість виявлених підозрілих операцій, швидкість та якість співпраці з регуляторами, впровадження інноваційних технологій та відповідність міжнародним стандартам. Проведений аналіз дозволив зробити висновок, що українські банки демонструють загалом високу ефективність у виявленні та запобіганні фінансовим злочинам, але є певні напрямки для покращення.

Розвиток регуляторних і наглядових технологій стає ключовим чинником трансформації фінансового регулювання, відкриваючи нові можливості для: удосконалення моніторингу та аналізу нормативних документів; зміцнення кібербезпеки; забезпечення більш оперативного нагляду з боку регуляторів.

Технології RegTech дозволяють фінансовим установам ефективніше дотримуватись нормативно-правових вимог, значно знижуючи витрати та спрощуючи процеси виконання регуляторних зобов'язань. У свою чергу, SupTech сприяє підвищенню якості нагляду за рахунок поліпшення прозорості даних, їхньої якості та забезпечення узгодженості у звітності.

Таким чином, впровадження RegTech і SupTech сприяє підвищенню ефективності управління ризиками та забезпечення нормативної відповідності фінансовими інститутами. Це докорінно змінює підходи до регулювання в

індустрії фінансових послуг, роблячи їх більш адаптивними й технологічно орієнтованими.

Зокрема, для підвищення рівня фінансової безпеки банків необхідно активніше впроваджувати інноваційні рішення, що базуються на новітніх технологіях. Це дозволить підвищити точність виявлення підозрілих операцій, прискорити процес обробки даних та зменшити навантаження на працівників. Важливим також є подальший розвиток співпраці банків з міжнародними організаціями та інтеграція вітчизняної системи моніторингу в глобальні процеси боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму.

У підсумку, актуальність впровадження сучасних технологій у фінансовий моніторинг банківського сектору як ніколи є актуальною, та показують що їхнє використання є ключовим фактором підвищення ефективності фінансового контролю. Успішна інтеграція інноваційних технологій, таких як ІІІ, Big Data та блокчейн, дозволить банкам України не лише відповідати міжнародним стандартам, але й покращити внутрішню безпеку та конкурентоспроможність на фінансовому ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Antono, N. Financial Monitoring Systems in Eastern Europe: Trends and Challenges. *Global Financial Review*. – 2021. – Vol. 9, № 4. – P. 201-217
2. Brummer Ch., Yadav Y. Fintech and the Innovation Trilemma. *Georgetown Law Journal*. — 2019. — Vol. 107. — P. 235—307. URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3054770>
3. Buckley R.P., Arner D., Veidt R., Zetsche D. Building Fintech Ecosystems: Regulatory Sandboxes, Innovation Hubs and Beyond. *Washington University Journal of Law and Policy*. — 2020. — Vol. 61. — P. 55—98. URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3455872>
4. Carroll E. The Role of Blockchain in Financial Monitoring. *European Banking Review*. – 2021. – Vol. 29, № 2. – P. 74-90.
5. Detection of financial risks at macro-, mezo- and microlevels of economy / I.Zhuravlyova, M. Berest, O. Poltinina, S. Lelyuk. *Economic annals-XXI*. – 2017. – № 165. – С. 31–35.
6. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). *Guidelines on Financial Monitoring*. – London: EBRD, 2020.
7. FATF Recommendations on Anti-Money Laundering and Counter-Terrorist Financing. URL: <https://www.fatf-gafi.org/recommendations.html>
8. Gizen J. Artificial Intelligence and its Impact on Financial Monitoring. *Journal of Financial Innovations*. – 2021. – Vol. 15, № 4. – P. 45-60.
9. Iverson A. Big Data in Banking: Revolutionizing Financial Monitoring. *International Journal of Banking Technologies*. – 2020. – Vol. 12, № 3. – P. 88-102.
10. Lemma V. Fintech, Regtech and Suptech Towards a New Market Structure. In: *FinTech Regulation*. — Palgrave Macmillan, Cham, 2020. — P. 447—491. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-42347-6_8
11. Lim B., Low Ch. Regulatory Sandboxes. In: *Fintech: Law and Regulation* ; [J. Madir (ed.)]. — Elgar Financial Law and Practice series. — 2019. — Sept. 2. — Ch. 14. — 512 p. URL: <https://doi.org/10.4337/9781788979023.00028>

12. Official website International Compliance Association. URL: <https://www.int-comp.org/>.
13. Regulating Alternative Finance: Results from a Global Regulator Survey, World Bank, Cambridge Centre for Alternative Finance, 2019. — 83 p. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/32592>.
14. Shue, J., Walker, H. The Application of Expert Systems in Credit Scoring. Journal of Financial Technologies. — 2021. — Vol. 10, № 1. — P. 101-120.
15. SupTech, RegTech та FinTech – що це таке і у чому різниця: пояснює експерт НБУ. URL: <https://ain.ua/2019/05/17/suptech-regtech-ta-fintech/>
16. Tarullo D. K. Corporate governance and prudential regulation URL: <https://www.bis.org/review/r140610c.pdf>
17. The compliance function in banks : Consultative Document of 31.01.2021. URL: <https://www.bis.org/publ/bcbs103.pdf>
18. The Use of Supervisory and Regulatory Technology by Authorities and Regulated Institutions, Financial Stability Board, October, 9, 2020. — 72 p. URL: <https://www.fsb.org/2020/10/the-use-of-supervisory-and-regulatory-technology-by-authorities-and-regulated-institutions-market-developments-and-financial-stability-implications>.
19. Vasilyeva T., Lyeonov S., Adamičková I., Bagmet K. Institutional Quality of Social Sector: the Essence and Measurements. Economics and Sociology. 2018. № 11(2). С. 248–262. URL: <https://doi.org/10.14254/2071-789X.2018/11-2/17>
20. Актуальні питання здійснення банками фінансового моніторингу. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=72177695>
21. Аналіз банків України: огляди, графіки, факти. URL: <http://bankografo.com>
22. Балабанов І.В. Фінансовий моніторинг у банківських установах: сучасні підходи та перспективи розвитку. Вісник економічних наук України. — 2021. — № 2. — С. 122-130.

23. Балануца О. О. Особливості формування системи фінансового моніторингу в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2011. № 6

24. Бойко А.О., Медвідь Т.А. Місце фінансового моніторингу в банківській діяльності. Визначення ризику банківської установи щодо використання її послуг для легалізації кримінальних доходів або фінансування тероризму в ході інспектування / за заг. ред. О. М. Бережного. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014. С. 6–21

25. Вейц О. І. Проблеми впровадження ризик-орієнтованого підходу до запобігання та протидії відмиванню коштів. Реформування соціально-економічної системи суспільства : матеріали Міжнар. науково-практ. конф., Херсон, 2017

26. Внукова Н. М. Ризик-орієнтований підхід суб'єктів первинного фінансового моніторингу до класифікації клієнтів. Сучасні проблеми фінансового моніторингу : матеріали Всеукр. науково-практ. конф., Харків. С. 20–24.

27. Вовчак О.Д., Стаднійчук Р.В. Фінансовий моніторинг ризиків як інструмент фінансового оздоровлення банків. Економічний простір. 2020. Вип. 157. С. 74–77.

28. Дані наглядової статистики. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1>

29. Державна служба фінансового моніторингу України. Звіт про роботу за 2023 рік. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/funkcional/news/Informuvannya-pro-rezultati-roboti-derzhfinmonitoringu-za-2023-rik.html>

30. Державна служба фінансового моніторингу України. Офіційний сайт. URL: <https://fiu.gov.ua/>

31. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

32. Законом України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2698-17#Text>

33. Колодізєв О. М. Система комплаєнсу в банках : нові властивості та виклики сучасності. Сучасні проблеми фінансового моніторингу : матеріали Всеукр. науково-практ. конф., Харків

34. Колодізєв О.М., Коцюба О.В. Зростання ролі банків як суб'єктів первинного фінансового моніторингу на етапі мінімізації ризиків відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом. Банківська справа. 2018

35. Концепт платформи інноваційних фінансових рішень НБУ (Регуляторна «пісочниця»), липень, 2020, — 30 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Finteh2025_pisochnycja.pdf?v=4

36. Краліч В. Р. Внутрішній фінансовий моніторинг як особлива форма внутрішнього контролю банківських установ. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Київ, 2014

37. Красник Є.В. Сучасні методи фінансового моніторингу у банківській діяльності. – К.: Фінанси і кредит, 2022. – 240 с.

38. Мельник С.М. Економічна безпека банківських операцій: теорія та практика. – Харків: Інститут економіки, 2020. – 318 с.

39. Мордань Є. Ю. Виникнення ризиків легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом у банківських установах, Є. Ю. Мордань, К. В. Діденко. Актуальні проблеми розвитку фінансової системи України в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів: збірник І Всеукраїнської науково-практичної конференції. Херсонського національного технічного університету, 2020

40. Нацбанк розкрив 7 основних схем відмивання грошей банками URL: <https://nclub.net/ua/analytics/natsbank-rozkryv-7-osnovnykh-skhem-vidmyvannia-hroshei-bankamy.html>)

41. Національний банк України : Офіційний сайт URL: <https://bank.gov.ua>
42. Національний банк України. Аналітичний звіт «Стан фінансового моніторингу в банківській системі України за 2022 рік». – Київ: НБУ, 2023. – URL: <https://bank.gov.ua/reports/fin-monitoring-2022>
43. Основні завдання структурних підрозділів. Державна служба фінансового моніторингу України. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/pro-sluzhbu/zagalni-vidomosti/struktura/osnovni-zavdannya-strukturnix-pidrozdiliv.html>
44. Офіційний сайт АТ "ОЩАДБАНК". URL: <https://www.oschadbank.ua>
45. Офіційний сайт АТ "ПУМБ". URL: <https://www.pumb.ua>
46. Офіційний сайт АТ "ТАСКОМБАНК". URL: <https://tascombank.ua>
47. Офіційний сайт АТ КБ «ПРИВАТБАНК». URL: <https://privatbank.ua>
48. Першин В. Г. Державний фінансовий моніторинг: завдання та функції. Публічне право. Київ, 2017. № 1
49. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України» від 29.07.2015 № 537. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-%D0%BF#Text>
50. Постанова Національного банку України від 19.05.2020 р. № 65 «Про затвердження Положення про здійснення фінансового моніторингу банківськими установами». URL: <https://bank.gov.ua/legislation/Postanova-No65>
51. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова Національного банку України № 18 від 24.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>
52. Рекуненко І.І., Кобець Ж.О., Швидько І.О. Особливості формування та застосування системи фінансового моніторингу в Україні. Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка». 2020
53. Стратегія розвитку банківської системи 2016-2020: Синергія розвитку банків та індустріалізації економіки. URL:

https://kneu.edu.ua/userfiles/Credit_Economics_Department/afedra+bankspravi/proekt_strategi.pdf

54. Типології легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом,- «Використання готівки у схемах відмивання злочинних доходів». Державна служба фінансового моніторингу України. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/tipologi/tipologi-derzhfinmonitoringu/tipologii-legalizacziji-vidmivannya-doxodiv-oderzhanix-zlochinnim-shlyaxom-vikoristannya-gotivki-u-sxemax-vidmivannya-zlochinnix-doxodiv.html>

55. Тищенко В. В. Фінансовий моніторинг як елемент системи економічної безпеки банку. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Сєверодонецьк, 2016. № 3

56. Чмутова І. М., Ткачова Є. О. Фінансова стійкість банку як індикатор ризику відмивання коштів та фінансування тероризму. Економіка та суспільство. Мукачево, 2018

ДОДАТКИ

Додаток А

